

På vilket sätt arbetar gymnasier i Svenskfinland med skolfrånvaro?
Analys av handlingsplaner

Alexandra Lindroos

Magisteravhandling inom specialpedagogik
Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier
Åbo Akademi
Vasa, 2023

Abstrakt

Författare (Efternamn, förnamn)	Årtal
Lindroos Alexandra	2023
Arbetets titel	
På vilket sätt arbetar gymnasier i Svenskfinland med skolfrånvaro? Analys av handlingsplaner	
Opublicerad avhandling för magisterexamen i specialpedagogik	Sidantal (tot.)
Vasa: Åbo Akademi. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier	45 (50)
Referat	
<p>Syftet med denna avhandling är att ta se på hur handlingsplaner för gymnasier i Svenskfinland ser innehåller, hur de ingriper och arbetar vid frånvaro samt hur samarbetet kring frånvaro fördelas i det mångprofessionella teamet. Handlingsplanerna kommer att analyseras i relation till tidigare forskning. I denna avhandling betonas frånvaro i gymnasiet i och med den reviderade läroplanen som trädde i kraft 1.08.2021.</p> <p>Skolfrånvaro i sig är ett aktuellt ämne, som behöver mer synlighet i forskning för att finna åtgärder för problemet. Med aktuellt syftas det på diskussioner i media, tidningsartiklar samt diskussioner i lärarrummet. Skolfrånvaron blir ett problem då den påverkar eleven såväl inlärningsmässigt som socialt. Genom att poängtera vikten av det förebyggande arbete, kunde vi arbeta med frånvaro på ett mer långsiktigt sätt. Det vore viktigt att studera handlingsplaner då det finns en gemensam plan för skolfrånvaro eftersom då behandlas alla elever jämligt i arbetet kring skolfrånvaron i och med att det utgås ifrån gemensamma riktlinjer.</p> <p>Metoden som används för denna avhandling är en kvalitativ textanalys. En kvalitativ textanalys är passande för denna typ av studie, i och med att man bekantar sig noggrant med materialet och gör en systematisk och djupgående analys av materialet. Utifrån metoden och syftet har tre forskningsfrågor formulerats:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hur ser handlingsplanerna för skolfrånvaro ut i finlandssvenska gymnasier? 	

2. Vilka åtgärder använder sig gymnasierna av för att förebygga och ingripa vid skolfrånvaro?
3. Hur fördelas arbetet kring skolfrånvaro i det mångprofessionella teamet?

Resultatet tyder på att handlingsplaner för skolfrånvaro finns i en viss mån i gymnasier i Svenskfinland. I min studie inkluderades tio handlingsplaner för skolfrånvaro som analyserades noggrant och resultatet presenterades. I handlingsplanerna beskrivs allt från förebyggande arbete till avbrytning av studier.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att handlingsplaner för skolfrånvaro används i gymnasiet i en viss mån. De tio handlingsplaner som analyserats har både likheter och skillnader i relation till tidigare forskning. Tidigare forskning poängterar vikten av förebyggande arbete, medan enbart två av tio handlingsplaner hade utskrivet hur de arbetar förebyggande. En av de största skillnaderna mellan handlingsplanerna och tidigare forskning är att handlingsplanerna ingriper och inleder arbetet med skolfrånvaro i ett tidigare skede. Tidigare forskning beskriver ofta studerande som haft frånvaroproblematik en längre tid. Utgående från tidigare forskning kan eleverna ha varit från och till frånvarande flera månader före man ingriper i frånvaron. Handlingsplanerna tar fasta på det mångprofessionella teamet, medan fler av tidigare studier vill poängtera vikten av att inkludera hela familjen i arbetet kring frånvaron. Sammanfattningsvis kan man konstatera att handlingsplaner för skolfrånvaro ger en likvärdig grund i arbetet med skolfrånvaro och fungerar som ett hjälpmedel för undervisningspersonal då skolfrånvaron uppstår.

Sökord / indexord

Skolfrånvaro, handlingsplan, frånvaro, mångprofessionellt team, koulupoissaolo, school absence.

Innehåll

Abstrakt.....	2
1.Inledning	6
1.1 <i>Bakgrund och val av ämne .....</i>	6
1.2 <i>Övergripande syfte och centrala begrepp.....</i>	9
2. Tidigare forskning och teoretisk bakgrund	10
2.1 <i>Skolfrånvaro.....</i>	10
2.2 <i>Bakomliggande orsaker till skolfrånvaro.....</i>	13
2.3 <i>Hur hantera skolfrånvaro?.....</i>	15
2.3.1 <i>Studerandevårdens roll i arbetet med skolfrånvaro.....</i>	19
3. Metod.....	21
3.1 <i>Syfte och forskningsfrågor .....</i>	21
3.2 <i>Kvalitativ textanalys.....</i>	21
3.2.1 <i>Datainsamlingsmetod .....</i>	22
3.2.2 <i>Urval och avgränsingar .....</i>	23
3.2.3 <i>Genomförande.....</i>	23
3.3 <i>Databearbetning och analys .....</i>	24
3.4 <i>Kvalitetsaspekter.....</i>	26
3.5 <i>Forskningsetiska aspekter.....</i>	27
4.Resultatredovisning.....	28
4.1 <i>Hur ser handlingsplanerna för skolfrånvaro ut i finlandssvenska gymnasier? .....</i>	28
4.2 <i>Vilka åtgärder använder sig gymnasierna av för att förebygga och ingripa vid skolfrånvaro? .....</i>	29
4.2.1 <i>Förebyggande åtgärder.....</i>	30
4.2.2 <i>Fas 1: Liten oro/oron väcks.....</i>	31

4.2.3 Fas 2: Märkbar oro/oron förstärcks	32
4.2.4 Fas 3 och 4: Stor oro samt avbrytning av studier	33
4.3 Hur fördelas arbetet kring skolfrånvaro bland de professionella?	33
5.Diskussion	36
5.1 Resultatdiskussion	36
5.1.1 Arbete kring skolfrånvaro i gymnasier i Svenskfinland.....	37
5.1.2 Mångprofessionella samarbetets roll i arbetet med skolfrånvaro.....	41
5.2 Metoddiskussion	44
5.3 Slutsats och förslag till fortsatt forskning	45
6.Litteraturförteckning.....	47
Figurer:	
Figur 1: Faser av arbetet med skolfrånvaro.....	29
Bilagor:	
Bilaga 1 Brev till rektorerna	51

1. Inledning

I detta kapitel kommer val av ämne, personligt intresse samt övergripande syfte med forskningen att beskrivas. Forskningsluckan samt centrala begrepp kommer avslutningsvis att presenteras.

1.1 Bakgrund och val av ämne

Skolfrånvaro är ett aktuellt ämne i dagens skolvärd och samhälle. Skolfrånvaro har fått allt mer synlighet ibland annat medier och tidningsartiklar. Med dessa inslag i media samt tidningsartiklarna vill man lyfta fram både studerande men också familjer som har studerande som utvecklat skolfrånvaro. Tidningsartiklar som lyfter fram ämnet skolfrånvaro är bland annat tidningen Läraren och Svenska Yle lyfte fram ämnet under hösten då terminen inleddes. Skolfrånvaro har funnits med oss en längre tid, men inte uppmärksammats i lika hög grad som i dag. Orsaksförklaringen till det kan bero på att de studier som utförts har fått resultat som tyder på att redan några dagar frånvaro från skolan påverkar studerande negativt (Keppens, 2023). Frånvaron påverkar inte enbart studerandes skolgång utan även de sociala relationerna rubbas samt studerandes psykosociala utveckling. I samma studie av Keppens (2023) poängterar författaren tydligt att det som studerande påverkas mest av är att studerande missar möjligheten att erhålla undervisningen hen får, vilket få studier har lyft fram.

Under åren 2011–2013 arbetade man i Sverige med en hemmasittargrupp, där studerande blev frånvarande längre tider från skolan. Syftet med arbetet i hemmasittargruppen var att arbeta förebyggande och på långsikt för att motverka skolfrånvaro och förebygga utanförskap (Ljungdahl, 2018). Skolfrånvaro blir ett problem då frånvaron börjar påverka den studerande såväl inlärningsmässigt som socialt. Skolfrånvaro är ett fenomen som påverkar både studerande och familjen. Förebyggande arbete är en viktig del av arbetet kring skolfrånvaro. Att kunna vara förberedd och förutse situationer och direkt kunna ta itu med frånvaron är till en fördel för att frånvaron inte skall bli problematisk (Ljungdahl, 2018). Hur kan man arbeta förebyggande? Förebyggande arbete innebär bland annat att ha noggrann koll på närvaron, att som lärare skapa goda relationer med sina studerande, att tänka på hurdan lärmiljön är samt använda ett coachande förhållningssätt. Ett coachande förhållningssätt innebär att du som lärare lyssnar på studerande och ställer öppna frågor som hjälper studerande att eventuellt själv komma fram till

lösningar för frånvaron (Fleischer, 2020). Det finns även studier som fått resultat som tyder på att lärmiljön spelar en avgörande roll för studerande med frånvaro. Resultaten i en studie av Van Eck m.fl. (2017) visar att relationen mellan studerandes trivsel och lärmiljö spelar en stor roll. De studerande som anser lärmiljöerna som negativa har högre skolfrånvaro än de studerande som anser lärmiljöerna vara trivsamma och positiva. I sin studie vill de även poängtera den viktiga helheten för att studerande skall trivas i skolan. Till helheten hör lärmiljöerna, akademiska framgången och känslan av socialt sammanhang (Van Eck m.fl., 2017).

I och med att skolfrånvaro är ett fenomen som ökar är det en sak att ta itu med direkt då behov finns. Orsaken varför man eventuellt inte direkt tar itu med frånvaron är bristen på kunskap (Havik & Magne Ingul, 2021). Därför är skolfrånvaro ett ämne som borde få mera synlighet inom forskning även i Finland. I bland annat USA har det gjorts en del litteraturstudier såväl om skolfrånvaro i allmänhet som om olika interventioner som införts för att bearbeta frånvaron (Thomas m.fl., 2011). En forskningslucka som jag identifierat är bristen på tidigare forskning om handlingsplaner. De studier som genomförts har i allmänhet utfört olika interventionsprogram eller haft fokus på vilka de negativa konsekvenserna är för elever med stor skolfrånvaro (Thomas m.fl., 2011; Keppens & Spruyt, 2020). Handlingplaner kunde vara ett bra dokument för undervisningspersonal att utgå ifrån då skolfrånvaron uppstår. Via en handlingsplan skulle gymnasierna ha en gemensam riktlinje för hur man tar itu med frånvaron då den uppstår. Handlingplanerna skulle vara ett färdigt botten att använda sig av då man inleder arbetet och skapar tillika jämlikhet i arbetet kring frånvaron, då undervisningspersonalen utgår från samma dokument. I de handlingsplaner som jag analyserat i denna studie står det i allmänhet kort och tydligt vad och hur du skall göra då man inleder sitt arbete med skolfrånvaro.

Forskning inom skolfrånvaro i Finland är ännu begränsad. De flesta studier som gjorts om skolfrånvaro i Finland är magisteravhandlingar eller andra examensarbeten. Trots allt, finns det olika projekt på gång kring skolfrånvaro. De projekten jag själv bekantat mig med är projekten *Koulupoissaolo* och *International Network for School Attendance (INSA)*. Projektet *Koulupoissaolo* vill ta fasta på studerande med hög skolfrånvaro medan projektet *INSA* vill tillsammans med andra länder, i detta fall Finland, Sverige, Danmark och Norge främja närvaron och hitta olika sätt att bearbeta frånvaron (Koulupoissaolo, 2021; INSA, u.å.). För att kartlägga skolfrånvaron använde sig projektet *Koulupoissaolo* av olika frågeformulär, både för föräldrar och studeranden.

Skolfrånvaro har fått mer synlighet i samhället och skammen hos familjer som haft barn med skolfrånvaro har satts åt sidan. Under hösten 2022 publicerades flera artiklar i olika dagstidningar och tidskrifter om elever med skolfrånvaro. Dagstidningar som tog fasta på skolfrånvaron ur undervisningspersonalens perspektiv var bland annat tidningen *Läraren*. Tidningen *Läraren* lyfter fram bland annat den aspekten att det behövs både resurser och stödfunktioner för att ta itu med skolfrånvaro (Damlin, 2022). För att få ihop handlingsplaner för skolfrånvaro behövs även resurser. En tanke bakom den utvidgade läroplikten var att fånga upp de studerande som är hemmasittare genom strukturerad handling och stödåtgärder (Damlin, 2022). Ur ett mer studerandeperspektiv publicerade Svenska Yle några artiklar om familjer som beskrev studerande med skolfrånvaro samt olika åtgärder som skolor tagit i bruk i arbetet kring skolfrånvaro, bland annat skolcoachar för elever med hög skolfrånvaro (Svenska Yle, 2022). Glädjande i artiklarna som publicerats är att i de flesta var de som blev intervjuade studerande med frånvaro eller dess familjer. I fler av artiklarna togs det fasta på hur studerande borde ha fått hjälp tidigare än vad de egentligen fått. En del studerande beskriver sin situation som att de inte fått någon hjälp alls för att ta itu med frånvaron. I en artikel, som Svenska Yle publicerade hösten 2022, *Frånvaro 387 lektioner: "Jag hade behövt hjälp"* beskriver två ungdomar sin frånvaro och att de hade behövt hjälp tidigare. Artikeln tar även fasta på den aspekten, att det ofta är skolan som misslyckas med att ta itu med skolfrånvaron. Orsaken till att skolan ofta misslyckas att ta itu med frånvaron på skolans bristfälliga kunskap om hur ta itu med frånvaron (Von Kugelegen, 2019). Vi vet att skolfrånvaro är ett aktuellt ämne och behöver mer synlighet inom forskning, men hur behandlingen av skolfrånvaron skall se ut, tar få fasta på. För att från frånvaron att vända till närvaro behövs en plan på hur man gör det (Von Kugelegen, 2019).

En stor del av tidigare forskning kring skolfrånvaro har fokuserat på elever i grundskolan. I synnerhet i högstadieåldern. Därför har denna avhandlings fokus landat på studerande i gymnasiet. Framkomsten och bearbetningen av skolfrånvaron kan se något annorlunda ut i gymnasiet jämfört med högstadiet. Projektet att förnya läroplanen för gymnasiet inleddes år 2017. Den förnyade läroplanen togs i bruk 1.8 2021 och omfattade förändringar i såväl gymnasielagen som gymnasieutbildningens verksamhet. En större förändring som utfördes var att alla elever måste ansöka om en studieplats efter årskurs 9. Målet med denna gymnasiereform är att höja medborgarnas utbildningsnivå för att Finland skall vara så framgångsrikt som möjligt under kommande år (Undervisnings och kulturministeriet, 2021). Detta innebär i praktiken att alla elever måste inleda någon form av studier efter grundläggande utbildningen. Då kan

skolfrånvaron även bli aktuell inom gymnasieutbildningen. Förut var gymnasiet en skola där man inledde skolgången på eget initiativ, medan det i dagens läge mer kan upplevas som ett måste att inleda studier på andra stadiet i allmänhet. Därför vill jag med denna avhandling lyfta fram och ta reda på hur gymnasierna har förberett sig på den eventuella ökande skolfrånvaron, då eleverna inte helt och hållet av eget intresse och vilja inlett studierna (Grunderna för gymnasiets läroplan [Glug], 2019). Tanken bakom att analyser och undersöka handlingsplaner uppkom då skolor ofta har svårt att hitta åtgärder som passar elever med skolfrånvaro.

1.2 Övergripande syfte och centrala begrepp

Det övergripande syfte med denna avhandling är att ta reda på hur handlingsplaner för skolfrånvaro ser ut i gymnasier i Svenskfinland samt vilket är innehållet i handlingsplanerna. Av intresset är även att se på vem som deltar i arbetet kring skolfrånvaro och hur arbetet fördelas bland de professionella samt hur gymnasierna ingriper i skolfrånvaro. Fokus ligger inte på att jämföra handlingsplaner mellan olika skolor utan fokus ligger mer på att undersöka på vilket sätt man på basen av handlingsplanerna arbetar med skolfrånvaro i olika gymnasier i Svenskfinland. För att veta vad en handlingsplan skall innehålla har jag bekantat mig med tidigare forskning, elevvårdslagen samt vad utbildningsstyrelsen riktlinjer angående studerandes skolframgång.

Det finns många olika begrepp som beskriver skolfrånvaro. I denna avhandling har avgränsningar gjorts och de centrala begrepp som kommer användas i denna avhandling är; skolfrånvaro, handlingsplan samt åtgärder gällande skolfrånvaro. Åtgärder syftar både på det förebyggande arbete samt ingripande vid frånvaron. Problematisk skolfrånvaro skiljer sig från enbart begreppet skolfrånvaro i en viss mån. För att frånvaron skall klassas problematisk, skall frånvaron ha pågått i två veckor eller längre samt påverka eleven såväl socialt som inlärningsmässigt (Heyne m.fl., 2019). I denna avhandling kommer tyngdpunkten att ligga på frånvaro i allmänhet och därför har skolfrånvaro valts som begrepp för att inte gå specifikt in på en viss form av frånvaro. Även handlingsplanerna tar upp skolfrånvaro på ett allmänt plan och går inte in på djupet, så därför känns det ändamålsenligt att använda begreppet skolfrånvaro genom hela avhandlingen.

2. Tidigare forskning och teoretisk bakgrund

I detta kapitel kommer tidigare forskning beskrivas, vad skolfrånvaro egentligen är och varför skolfrånvaro uppstår. Även bakomliggande orsakerna till frånvaro, hur skolfrånvaro hanteras, och bearbetas samt elevhälsans roll i arbetet kring skolfrånvaro beskrivs. Den tidigare forskningen vinklas mot skolfrånvaro i sig samt hurdana åtgärder som vidtagits i ett försök att implementera i dagens skolor.

2.1 Skolfrånvaro

Skolfrånvaro kan beskrivas enligt följande: studerande kan såväl få svårigheter socialt som kunskapsmässigt gällande det som eleven missar då hen är frånvarande. Studerande har svårt att ta sig till skolan och det påverkar inte enbart den studerande utan hela familjen. Orsakerna till frånvaron kan vara varierande och beroende av kontexten (Sjödin & Gladh, 2018). En av orsakerna till att skolfrånvaro är svårt att ta itu med är att fenomenet är så brett och innebörden i de olika frånvarotyperna är svåra att tolka (Havik & Magne Ingul, 2021). En del av skolfrånvaron kan påminna om flera olika former av skolfrånvaro, medan andra kan klassas klart som till exempel skolk (Havik & Magne Ingul, 2021). Oftast har studerande som blir frånvarande stött på flera motgångar under en längre tid (Kearney, 2008). Man ser oftast på skolfrånvaro ur olika perspektiv det vill säga ur ett individ-, familje-, skol- samt samhällsperspektiv. Då skolfrånvaro kan ses från så här många olika perspektiv kan man dra slutsatsen att förebyggandet av frånvaro kräver effektiva och kvarstående åtgärder. En åtgärd som redan införts i alla skolor inom den grundläggande utbildningen är trestegsstödet vilket ger alla elever rätten att få det stöd som de behöver, även då orsaken till stödbehovet är skolfrånvaro (Utbildningsstyrelsens rapport, 2020:9).

Skolfrånvaro har funnits inom skolvärlden redan under fler århundraden, men hur man ser på frånvaron har förändrats under årens gång. Varför är studerande frånvarande längre tider? På 1800-talet såg man på frånvaron som ett motstånd från föräldrarna då man till exempel behövde arbetskraft hemma och studerande stannade hemma och arbetade istället för att ta sig till skolan medan man i dag ser på fenomenet ur en annan synvinkel (Arvidsson & Vesterberg, 2020). Om man ser på skolfrånvaro i dag tyder resultaten på att redan några dagars frånvaro från skolan påverkar studerande negativt. Skolfrånvaron påverkar studerande negativt bland annat genom

att studerande inte får undervisningen som de andra får och tillika går studerande miste om möjligheten att träffa klasskamrater, lärare och bekanta sig med skolans utrymmen. Det man vill få fram i nyare studier är att det är helheten som drabbas, inte enbart den studerande och skolgången. I detta fall kan man klassa frånvaron som ett problem. Studerande mister helheten, både i skolgången men även de sociala kontakterna. Dock visar studier även att orsaken bakom frånvaron är beroende av hur frånvaron speglar sig i skolframgången (Keppens, 2023). Då man ser på skolfrånvaro kan studerande bli frånvarande även för att undervisningen känns meningslös. I Keppens (2023) studie vill man framhäva vikten av att studerande skall känna undervisningen meningsfull för att ta sig till skolan. Utifrån studiens resultat kan studerande vara frånvarande enstaka lektioner för att de inte anser undervisningen vara ändamålsenlig, så klarar de ändå av uppgifterna på egen hand så i detta fall drabbas enbart den sociala biten (Keppens, 2023). Stor del av tidigare studier behandlar elever med skolfrånvaro i högstadieåldern (Thomas m.fl., 2011; Hjern m.fl., 2013). Utifrån de studier som inkluderades i den här studien ser man ingen tydlig skillnad i skolfrånvaron på gymnasiet jämfört med högstadiet. Den skillnaden som märks om man jämför högstadieelever och gymnasiestuderanden är det att tidigare studier som har fokus på högstadieelever tar inte fasta på tidpunkten för frånvaron. På högstadiet räknas frånvaron mer som en helhet, medan man på gymnasiet kan se på tidpunkten på frånvaron och konsekvenserna utgående från tidpunkten då frånvaron uppstår (Keppens, 2023).

Varje studerande har individuella förutsättningar för skolgången (Fleischer, 2020). Alla individer utvecklas i olika takt och har inte samma förutsättningar för inläringen. Utöver de individuella förutsättningarna spelar skolklimatet en avgörande roll. Studerande uteblir från skolan för att skolan skapar negativa känslor för dem. Negativa känslor som kan skapas är bland annat känslan av att inte klara av skolgången, lärmiljön känns opassande samt livssituationen inte är optimal (Fleischer, 2020).

Det finns många olika former av skolfrånvaro. De vanligaste formerna av skolfrånvaro är skolvägran, skolk, föräldrastödd frånvaro samt skolexkludering. Den största delen av tillgänglig forskning gällande skolfrånvaro behandlar frånvarotypen skolk. Orsaken till det kan vara att skolk är en medveten metod för frånvaro. Trots allt kan elever som till exempel varit mycket frånvarande från lektionerna under högstadietiden, hitta sitt intresse för skolan via bland annat en gymnasieutbildning och bli högt utbildade trots en dålig grundskoletid. Kännetecknande för skolk är att utebli från lektioner som inte känns meningsfulla eller intressanta för en själv (Gren

Landell, 2018; Heyne m.fl., 2019). Vid skolvägran förknippar studerande rädsla och obehag med skolan. Exempelvis undviker en studerande ämnen den är svag i. Det kan synas tydligt för en studerande på gymnasienivå, då man har obligatoriska kurser men även frivilliga kurser man själv får välja enligt eget intresse. Till skillnad från de andra formerna av skolfrånvaro syns skolvägran tydligt i studerandes vardag. Kännetecknande för skolvägran är att den studerande inte är i behov av att försöka dölja frånvaron, utan frånvaron syns tydligt i familjens vardag (Gren Landell, 2018). Skolans undervisning och lärmiljöer skall i allmänhet anpassas efter enskilda studerandes behov. Om skolan misslyckas med att anpassa undervisningen enligt behoven, kan det leda till skolexkludering. För att frånvaron skall kunna klassas som skolexkludering skall frånvaron ha påverkat studerande såväl fysiskt, socialt, beteendemässigt som inlärningsmässigt. Från studerandes synvinkel anses exkludering vara ett sätt för läraren att komma lättare undan. För att slippa lättare undan kan läraren till exempel ge en ledig dag åt studerande med fysisk funktionsnedsättning då det är utedag (Gren Landell, 2018). Då har man från skolans sida erbjudit att studerande istället kan stanna hemma, så man inte behöver anpassa utedagen enligt studerandens begränsningar. En annan form av skolfrånvaro är bland annat föräldrastödd skolfrånvaro som innebär att föräldrarna inte anser skolgången som en viktig sak och understöder studerandes frånvaro. Föräldrarna kan understöda skolfrånvaron genom att till exempel använda studerande hemma som arbetskraft. Även den aspekten att studerande är frånvarande från skolan för att sköta om hemmet eller sina vårdnadshavare, leder till att studerande inte får de stöd i skolgången som skulle behövas. Bakomliggande orsaker till skolfrånvaron som hör till sociala faktorer innefattar familj- och kamratrelationer samt samhällseliga faktorer.

I en intervjustudie som genomförts av Hjern m.fl. (2013) i Stockholm beskriver studerande situationer där skolgången blir lidande i och med att de ska sköta hemmet, vårdnadshavarna samt skolgången. Intervjustudien tog fasta på alla studerande i Stockholm som gick på årskurs 9 under tiden som studien genomfördes. Studerande som deltog i studien var födda under åren 1987–1992, vilket är relativt länge sedan. De upplever en känsla av otillräcklighet för att inte hinna med allting. Man kan även se på dåliga hemförhållanden som en orsak att använda mycket av tiden på skolan samt till skolgången. Studerande med sämre hemförhållande kan till exempel tendera att bli längre stunder i skolan fastän skoldagen är förbi samt uppleva en känsla av att de behöver prestera bra i skolan för att tillfredsställa sina vårdnadshavare (Hjern m.fl., 2013). Genom att använda mycket tid till skolgången får studerande möjlighet att slippa bort från de

dåliga hemförhållanden. Skilsmässa, sjukdom, arbetslöshet samt dålig ekonomi är andra faktorer i hemmet som kan påverka studerandes skolgång (SOU 2016:94; Fleischer, 2020).

Om man beaktar skolfrånvaro bland gymnasiestuderande kan man förutom på orsaker till frånvaro även se på tidpunkten för frånvaron. Keppens (2023) har i sin studie märkt samband mellan tidpunkten då studerande är frånvarande och skolframgången. Då studerande inleder sina studier på gymnasiet är det viktigt att delta under de första veckorna, eftersom det är då det ges möjligheten att bekanta sig med sina klasskamrater samt lärarna. Gymnasiet gör ett försök med att arbeta mer förebyggande, genom att skapa möjligheten för eleverna att bekanta sig med klasskamraterna samt lärare. Det ges även en möjlighet för studerande att hitta sitt sätt att lära sig samt bekanta sig med nya utrymmen. Studien visar även att de studerande som är frånvarande mycket under de första månaderna, har svårt att skapa relationer med såväl klasskamraterna som lärarna vilket i fortsättningen kan leda till svårigheter med att ta sig till skolan. I studien framkommer även det att om studeranden är frånvarande under våren och hösten påverkas resultaten i vissa ämnen. För elever på gymnasienivå kan hög skolfrånvaro tyda på stress, hälsoproblem, skolklimatet känns osäkert samt etiska och sexuella orsaker. Tidigare i kapitlet togs familjens roll i arbetet kring skolfrånvaro upp och här kan även familjens stöd spela en avgörande roll för att eleven skall kunna ta sig till skolan (Lee m.fl., 2023).

2.2 Bakomliggande orsaker till skolfrånvaro

För att en studerande skall vara frånvarande finns det bakomliggande orsaker till frånvaron. I och med att frånvaron i sig är ett komplext problem, kan de bakomliggande faktorerna vara svåra att identifiera. Då man utreder orsaker till frånvaron är det skäl att se på orsakerna bakom frånvaron och inte enbart på själva problematiken (Fleischer, 2020). Då man ser på bakomliggande orsaker till frånvaron kan man grovt dela in orsakerna i tre olika faktorer. De tre faktorerna som orsakerna är indelade i är faktorer relaterade till individen, faktorer relaterade till skolan samt sociala faktorer.

Individfaktorer hör ihop med hur en person reagerar i en viss situation. De studerande som ofta är sjuka och frånvarande på grund av sjukdom har en viss fallenhet för att i ett senare skede utveckla skolfrånvaro (Fleischer, 2020). De mest allmänna sjukdomarna som studerande har då

de blir frånvarande är magont och huvudvärk. Dessa symtom kan tydligt kopplas ihop med något som inte fungerar i skolan. Lärarna bör vara uppmärksamma på de elever som ofta är sjuka, att de utvecklas enligt åldersgruppen samt att de uppnår gymnasiets kunskapskrav. I och med att alla individer utvecklas i olik takt, påverkar de sociala färdigheterna studerandes närvaro. Den studerande kan ha bristfälliga sociala färdigheter och väljer därför att stanna hemma från studierna. Brist på sociala färdigheter syns bland annat i att den studerande har svårt att dela med sig, samt kan ha svårt att vänta på sin egen tur.

Även olika neuropsykiatriska funktionsnedsättningar kan vara orsak till att studerande är frånvarande. Exempel på allmänna neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är ADHD och autism. För dessa elever kan studierna kännas överväldigande om studerande inte får rätt stöd och hjälpmedel för sina studier, ungas psykiska ohälsa får inte heller glömmas bort (Fleischer, 2020). Psykisk ohälsa hos unga kan även vara en av orsakerna till att studerande blir frånvarande. Skolfrånvaron som har som bakomliggande orsak psykisk ohälsa uttrycker sig i oro, rädsla och depression. I detta fall övertänker den studerande mycket och är rädd för att göra bort sig (SOU 2016:94). Även kognitiva förutsättningar kan vara individfaktorer som påverkar skolgången. Med kognitiva förutsättningar syftar man på att kunna ta in information, kunna bearbeta informationen man fått samt komma ihåg den information man fått en längre tid. Om den studerande inte har kognitiva förutsättningar, klassas det som kognitiv sårbarhet. Kognitiv sårbarhet innebär att den studerande inte har utvecklats i samma takt som andra jämnåriga (Fleischer, 2020).

Om man ser på frånvaron ur skolans synvinkel, kan man dela in orsakerna i organisatoriska, sociala samt pedagogiska faktorer. En av de mest allmänna faktorerna som orsakar frånvaron är bristen i kontroll av studerandes närvaro (Heyne m.fl., 2020). Detta kan leda till att studerande utvecklar olika former av skolfrånvaro. Det finns många olika system att använda sig av, men ändå finns det studerande som hamnar utanför systemet och får otaligt många frånvarotimmar innan man ingriper. Bristen i kontrollen av frånvaron får studerande att lättare stanna hemma då ingen egentligen följer upp frånvarons mängd. Utifrån tidigare studier finns det stora variationer i hur närvaron meddelas samt kontrolleras (Heyne m.fl., 2020). Resultaten från Heynes m.fl. (2020) studie ifrågasätter även hur undervisningspersonalen reagerar på följderna av frånvaron då lärarna inte tagit ansvaret att regelbundet kolla upp frånvaron. Att kolla upp frånvaron betyder så mycket mer än att enbart säkerställa att studerande finns fysiskt på plats. Att läraren kollar upp närvaron handlar i lika hög grad om varje enskild studerande känner sig viktig och blir sedd som att bokföra närvaro eller frånvaro (SOU:2016:94). Tidigare

studier tyder på att det finns stora variationer i kontrollen av närvaron samt hur frånvaron påverkar studerande i allmänhet (Heyne m.fl., 2019). Kearney (2008) har även funnit samband mellan lärmiljön och frånvaron. Fler olika faktorer påverkar lärmiljön i sin helhet. I samma studie utförd av Kearney (2008) tas även vikten av samverkan mellan lärare och studerande upp. Samverkan spelar en avgörande roll för studerandes trivsel. Den fysiska lärmiljön finns det begränsat med forskning i dagens läge. Ännu idag finns det inga studier som visar hur fysiska lärmiljön påverkar studerandes närvaro. Det som forskats i angående lärmiljö är mer undervisningen. Undervisningen bör vara varierande så alla studerande kan hitta en strategi att lära sig och bygga vidare på det. Även den aspekten att bli frånvarande på grund av att undervisningen känns meningslös kunde förebyggas och åtgärdas med olika undervisningsmetoder (Immaculata Nwakaego m.fl., 2016). Dock finns det studier som tyder på att studerande som måste byta till exempel skolbyggnad under dagen känner vantrivsel och stress (Ljungdahl, 2018). Pedagogiska faktorer som kan leda till frånvaro är bland annat det att studerande inte upplever undervisningen meningsfull och motiverande. Även hur studerande bemöts av lärare spelar en avgörande pedagogisk roll (SOU:2016:94).

2.3 Hur hantera skolfrånvaro?

I en studie utförd av Van Eck m.fl. år 2017 undersöktes skolklimatets påverkan på skolfrånvaron. Studien genomfördes som en enkätundersökning där alla frågor hade fyra olika svarsalternativ. Resultaten visar att studerande som anser skolklimatet ”negativt” eller måttligt” har högre skolfrånvaro än de som ser mer positivt på skolklimatet (Van Eck m.fl., 2017). Denna studie kunde vara jämförbar med ett antal enkätundersökningar som Institutionen för hälsa och välfärd (THL) också utfört. THL har sett på skolklimatet ur en annan synvinkel, bland annat undersökt vilken tillgång studerande har till studerandevårdstjänster och hur det påverka skolfrånvaron (Van Eck m.fl., 2017; THL:Institutionen för hälsa och välfärd). Även relationerna mellan lärare och elev spela en avgörande roll för skolnärvaron (Van Eck m.fl., 2017). I Van Eck m.fl. (2017) studie deltog 4956 elever varav en tredjedel hade besvarat att de varit frånvarande på grund av skolk minst en gång under det gångna året. Relationerna mellan lärare och elev spelar en stor roll i hur undervisningen sker i praktiken. Samarbete både bland elever men också lärare påverkar skolans verksamhet (Van Eck m.fl., 2017). Samarbete behövs för att tillsammans kunna utveckla verksamheten samt för att göra gemensamma beslut i kollegiet (Ramberg m.fl., 2018). Även andra studier, bland annat Keppens (2023) studie stöder detta påstående angående relationer och samarbete både

bland lärare och elever. I sin studie vill Keppens (2023) ta fasta på vikten av att delta under de första veckorna/månaderna, som kan anses som bortkastad tid, för under de veckorna får man möjligheten att bekanta sig både med skolan, personalen och klassen (Keppens, 2023; Ramberg m.fl., 2018). För de elever som är frånvarande under den tiden, är det en märkbar skillnad i närvaron även under resten av läsåret.

I en relativt ny studie utförd av Strömbeck m.fl. (2021) har det prövats en interventionsmetod för en grupp elever i åldern 10–17 samt deras föräldrar. Interventionen som sattes in var en sorts kognitiv beteendeterapi som tillhörde hemmasittarprogrammet. Hemmasittarprogrammet tar fasta på skolnärvaro, depression, ångest, kvaliteten på livet samt beteende och emotionella symtom. Hemmasittarprogrammet är ett multimodalt och manuellt baserat behandlingsprogram för skolfrånvaro (Magelungen, u.å., Hemmasittarprogram). Interventionerna som sätts in från hemmasittarprogrammet inkluderar hela familjen, skolpersonalen samt studerande ifråga. De flesta studerande som deltar i interventioner med hemmasittarprogrammet har varit frånvarande minst sex månader eller svårigheten att ta sig till skolan har pågått mellan ett och två år. Målet med hemmasittarprogrammet är att få eleverna att återvända till skolan på lång sikt. Att delta i skolans verksamhet påverkar eleven både inlärningsmässigt och socialt. Utifrån detta kan man dra slutsatsen att delta i skolans verksamhet är en viktig del av barnets utveckling (Magelungen, u.å.; Strömbeck m.fl., 2021).

Utifrån tidigare studier kan man se att interventioner för skolfrånvaro har en positiv effekt. För att bygga upp meningsfulla samt evidensbaserade interventioner för skolfrånvaro behövs både kunskap och tid för utvärdering av interventionerna. Forskare lyfter fram aspekten att det finns olika interventioner att ta sig till angående arbetet med skolfrånvaro, men utan handledning är det svårt för läraren att lägga in och arbeta med interventionerna (Ingul m.fl., 2013). I och med att skolfrånvaro är ett fenomen som ökar är behovet stort att bygga kunskap kring fenomenet samt åtgärder för fenomenet (Heyne, 2019).

Dock kan forskare ha olika åsikter om hurdana interventioner visar positiva effekter. Olika interventionsprogram så som, Project Start och Check & Connect metoden är enda interventionsmetoden som påvisat långsiktiga positiva effekter bland flera olika interventionsprogram (Thomas m.fl., 2011). Interventioner som satts in i skolor för att förebygga skolfrånvaro har visat en positiv ökning i skolnärvaro. Åldergruppen som studierna med interventionsmetoder tagit upp är i en stor del studerande i årskurs 9. Interventionerna bör dock vara intensiva, inkludera hela familjen, lärarna samt andra professionella inom

skolfrånvaro (Thomas m.fl., 2011). Till ett mångprofessionellt team som arbetar med skolfrånvaro kan tillhöra bland annat undervisningspersonal, studerandevården, barnskyddet, kurator samt psykolog (Ek m.fl., 2017). I en studie som undersöker gymnasiestudenters motivation och orsak till skolfrånvaron lyfter fram vikten av att vårdnadshavarna stöder studentens skolgång. Undervisningspersonalen känner sig ensam i arbetet och rädd för att straffa eller sår studenterna men däremot är vårdnadshavarna trötta på att studerande är frånvarande och har inga strategier för att stöda och få studerande att återvända till skolan (Immaculata Nwakaego m.fl., 2016). Studiens resultat visar att vårdnadshavarna borde stöda studentens skolgång även för studerande på gymnasienivå. Vårdnadshavarna kan stöda skolgången med peppande ord, olika belöningar samt gåvor. Det som studien framhäver är att studerande skall stödas på vägen och får till exempel en gåva först sedan då det skett förändringar i frånvaron. Lärarna skall använda sig av positiv feedback och varierande undervisningsmetoder så studerande hålls motiverade (Immaculata Nwakaego m.fl., 2016).

Handlingsplaner, som är den här studiens data som analyseras och resultaten presenteras kunde vara ett sätt att arbeta med skolfrånvaro. En handlingsplan ger en jämlik grund i arbetet kring skolfrånvaro då frånvaron uppstår (Wilen, 2014). Med en handlingsplan vill man även inbjuda vårdnadshavarna till arbeta för att förebygga skolfrånvaro. Att arbeta med en handlingsplan för att närma sig problematiken skolfrånvaro ger riktlinjer och en systematisk linje i arbete (Wilen, 2014). Handlingsplaner för skolfrånvaro är inte en lösning på problematiken men utifrån en handlingsplan får man följa gemensamma riktlinjer för skolan eller organisationen och utifrån det närma sig problematiken. För att inte glömma det att varje skolfrånvarande student är unik och åtgärderna därför måste anpassas enligt individuella behov (Wilen, 2014). Skolor eller gymnasier som väljer att bearbeta en handlingsplan för skolfrånvaro bör även tänka på målsättningar för sin handlingsplan. Målsättningar kan bland annat vara att arbeta mer förebyggande och följa upp noggrannare närvaron (Wilen, 2014).

Enligt Sveriges skolinspektion finns det trots allt flera olika faktorer som påverkar hur och om eleven återvänder till skolan (Skolinspektionen, u.å.). Faktorer som påverkar är bland annat tidig identifiering av frånvaron, bedömning, åtgärder och samarbete kring skolfrånvaron (Strömbeck m.fl., 2021). Det som flera forskare vill lyfta fram i sina studier bland annat Thomas m.fl. (2011) och Cook m.fl. (2017) är att interventionerna som läggs in inte enbart skall riktas mot den enskilda student med svårigheterna, utan i det närvarofrämjande arbetet skall såväl skolan som familjen involveras. I dessa studier som utförts har studerande

redan haft en så hög skolfrånvaro och därför beskrivs inte förebyggande åtgärder (Strömbeck m.fl., 2021; Thomas m.fl., 2011; Cook m.fl., 2017).

Studier gällande hur hantera skolfrånvar är än så länge få till antalet, men olika projekt som utförs i både Finland och Sverige är på gång. Under våren 2021 inleddes ett projekt, *Skolfrånvaro i Finland och Sverige samt Erfarenheter av skolfrånvaro: berättelser av elever, föräldrar och skolpersonal* (Koulupoissaolo, 2021). I denna studie vill man på ett förebyggande sätt kartlägga skolfrånvaron. Det finns olika frågeformulär att utgå ifrån då man upptäcker att en studerande börjar samla åt sig större mängder skolfrånvaro (Koulupoissaolo, 2021). Orsaken till att frågeformulär valts som metod är för att forskarna anser att man via frågeformulären lättare kan få tag på vad orsakerna bakom skolfrånvaron är (Koulupoissaolo, 2021). I och med att detta projekt utförs både i Finland och Sverige vill det även ta fasta på i sin studie hur skolfrånvaron kan kopplas till spel/internetbeteende. Själva projektet handlar om oroväckande frånvaro och genomförs som en enkätstudie. Utifrån de tre formulären som skickade ut till deltagarna anser de att de kunde få en bredare inblick i hurdan frånvarotyp eleven har, och utifrån det lägga in passande åtgärder. Ett det andra projektet, *Erfarenheter av skolfrånvaro, berättelser av elever, föräldrar och skolpersonal*”, vill ta fasta på olika berättelser om hur de ovannämnda parterna upplever skolfrånvaro. I detta projekt vill man ta fasta på elevens synpunkter, men tillika få höra familjens åsikter om skolfrånvaron (Koulupoissaolo, 2021).

Sverige har ett projekt *Vägen tillbaka* under arbete. *Vägen tillbaka* är ett projekt kring skolfrånvaro som inleddes i januari 2022. Projektet kommer att pågå i tre år och syftet med projektet är att de elever och familjer med skolfrånvaro skall ha en plattform att få sina röster hörda genom. Målet med projektet är att studerande och familjer med samma utmaningar skall hitta varandra och ha möjligheten att utbyta tankar kring frånvaron. Förstås som i fler andra projekt är ett av målen att få de studerande med frånvaro att återvända till skolan. Nämnvärt är att i detta projekt deltar enbart barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (Riksförbundet Attention, u.å.).

Ett pilotprojekt som utförs i skolor i Finland är SkolSkick projektet. Projektet utfördes under åren 2021–2023. Via projektet ville man ta reda på olika metoder för att minska på frånvaron. Inom ramen för projektet skapades en interventionsmetod, Back2School.

Interventionsmetoden Back2School har utarbetats i Danmark och gett lovande resultat.

Back2School metoden är en slags beteendeterapi som utförs av personer som fått skolning för

användning av metoden. Back2School projektet utgår från en handbok, och går att differentiera utifrån de bakomliggande orsakerna. Utifrån kartläggningen lägger man upp så kallade SMART-mål som är individuellt anpassade. SMART-mål är mål som läggs upp utifrån de individuella behoven, till exempel att öka närvaron (Koulukunnossa, u.å).

Svårigheter kring hur eleven skall få stöd i tillräckligt god tid är bristfällig då läraren inte har tid att förbygga frånvaron. Flera studier visar att det behövs ett gott samarbete mellan hem och skola i arbetet kring skolfrånvaro (Ramberg m.fl., 2018). I en rapport utförd av Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) framkommer det dock att vårdnadshavarna har allt för lite information om hur de skall agera i frånvarosituationer. Vårdnadshavarna upplever även det som svårt att diskutera hemma om välbefinnande i skolan då de inte själva vistas där. För att arbeta med frånvaro där även samarbete är i fokus kommer införas under åren 2023–2024 i den grundläggande utbildningen. Undervisnings- och kulturministeriet i Finland har som avsikt att etablera ett program, *engagerande arbete i skolgemenskapen*. Avsikten med programmet är att förebygga frånvaro och skapa en positiv verksamhetskultur inom den grundläggande utbildningen. Idén bakom projektet är att skolan skall genom samarbete med hemmet minska på frånvaron, stödja eleverna, nappa upp och hjälpa de studerande som känner att regelbunden skolgång är en utmaning samt att skolan skall göra sitt för att studerande lär sig basfärdigheterna som förväntas samt stärka inlärningsresultaten (Undervisnings- och kulturministeriet, 2023).

2.3.1 Studerandevårdens roll i arbetet med skolfrånvaro

Institutet för hälsa och välfärd (THL) följer upp studerandevårdstjänster med jämna mellanrum och utifrån en enkätstudies resultat som Institutet för hälsa och välfärd (THL) utförde 2020, har tillgången till studerandevårdstjänster ökat i en positiv riktning sedan läsåret 2007–2008. Man kan eventuellt som studerande snabbare och effektivare få hjälp om det finns tillgång till studerandevårdstjänsterna. Dock motstrider detta påstående en artikel, publicerad i tidningen *Läraren*, 27.4 2023, nr8. I och med det nya välfärdsområdet har tillgången till elevvården försämrats. Det har blivit allt svårare för undervisningspersonalen att nå studerandevården. Detta i sin tur ökar arbetsbördan för lärarna (Fagerholm, 2023). Under läsåret 2019–2020 hade nästan alla gymnasier som besvarat enkäten tillgång till hälsovårds- och kuratorstjänster. Det som saknades var fortfarande läkartjänster, som än idag är utmanande att få. Denna statistik gäller de båda inhemska språkets gymnasier. Trots att

denna statistik gäller de båda inhemska språken, kommer jag att i min avhandling enbart inkludera gymnasier med svenska som modersmål (Utbildningsstyrelsen, 2023).

Elevhälsan skall arbeta på ett förebyggande sätt, och skall innehålla psykolog- och kuratorsjänster samt studerandehälsovårdstjänster. Detta kan vara ett sätt att minska på skolfrånvaron. I Finland har vi en elevvårdslag vars syfte är att stöda studerandes inläring, hälsa och välbefinnande. I elevvårdslagen finns även beskrivet studerandes rätt till stöd samt att läroanstalten skall kännas trygg och tillgänglig för alla studeranden (Elevvårdslagen, kap 1§, 2§, 1287,2013). I elevvårdslagen står det dessutom att alla läroanstalter skall ha en *elevhälsoplan*. Med *elevhälsoplan* avses hur man i praktiken skall utföra och genomföra elevhälsoverksamheten. I elevhälsoplanen beskrivs bland annat hur behovet ser ut av elevhälsa och vilka elevhälsotjänster redan finns tillgängliga. Även samarbetet med studerande samt familjen beskrivs i elevhälsoplanen. Elevhälsoplanen är ett dokument som skall följas upp för att granska åtgärderas effekt (Elevvårdslagen, kap 2, 13§, 1278/2013).

3. Metod

I metodkapitlet presenteras metoden för avhandlingen, syftet samt forskningsfrågorna. Därefter ges en kort inblick i val av metod för forskningen samt reliabiliteten och validiteten för studien. Även forskningsetiska aspekterna kommer beskrivas.

3.1 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna avhandling är att ta reda på vad handlingsplaner för skolfrånvaro i Svenskfinland innehåller samt hur de ser ut, hur de ingriper och arbetar vid skolfrånvaro samt hur samarbetet kring frånvaro fördelas i det mångprofessionella teamet. Syftet är inte att jämföra olika skolors handlingsplaner utan istället analysera innehållet i dem och på så sätt få reda på hur gymnasier i Svenskfinland arbetar med skolfrånvaro. Enligt Heyne m.fl. (2021) finns det effektiva åtgärder för skolfrånvaro. Under de kommande åren kommer handlingsplaner även bli alltmer aktuella plan i samband med den utvidgade läroplikten. En kvalitativ textanalys av tillgängliga handlingsplaner utförs. Fokus ligger på vad handlingsplanerna innehåller i relation till tidigare forskning. Utifrån detta syfte har tre forskningsfrågor formulerats:

1. Hur ser handlingsplanerna för skolfrånvaro ut i finlandssvenska gymnasier?
2. Vilka åtgärder använder sig gymnasierna av för att förebygga och ingripa vid skolfrånvaro?
3. Hur fördelas arbetet kring skolfrånvaro i det mångprofessionella teamet?

3.2 Kvalitativ textanalys

Utifrån det syfte och de forskningsfrågor som formulerats har forskningsmetoden valts. För att få svar på mina forskningsfrågor är metoden som används en kvalitativ forskningsmetod. Kvalitativa metoders syfte är att man med sin forskning vill kunna gestalta något (Klingberg & Hallberg, 2021). I den här studien riktades uppmärksamheten till handlingsplaner och hur arbetet med skolfrånvaro skrivs fram i handlingsplanerna.

Kännetecknande för den kvalitativa forskningen är bland annat att studien är flexibel, man fördjupar sig i sina forskningsfrågor och till slut beskrivs resultatet noggrant och på djupet

(Olsson & Sörensen, 2021). I min kvalitativa analys undersöks handlingsplanerna systematiskt och på djupet. Med min analys hade jag som mål att studera och analysera handlingsplanerna, vad de innehåller och hur gymnasierna i Svenskfinland arbetar med skolfrånvaro. En utmaning som jag kunde ha stött på i en kvalitativ analys är att antingen få för mycket data tilldelat åt mig eller för lite. Jag fick 10 handlingsplaner tilldelat åt mig vilket var en passlig mängd att analysera men skulle gärna ha inkluderat flera handlingsplaner då det ändå finns 34 gymnasier som kunde ha inkluderats i studien. I handlingsplaner ansåg jag att det väsentliga fanns med och det var inga svårigheter att urskilja det väsentliga att använda ur mängden (Fejes & Thornberg, 2019). Denna typ av analysmetod valdes i och med att en kvalitativ textanalys anses passande för analys av denna typ av material (Fejes & Thornberg, 2019).

Den exakta metoden som används är en kvalitativ textanalys. Utifrån syfte och forskningsfrågor ansåg jag att denna typ av analys ämnar sig för min typ av studie. Den kvalitativa textanalysen handlar i stort sett om att analysera och försöka hitta mening i olika texter. För att strukturera analysen använde jag mig av kategorisering och kodning av texten (Olsson & Sörensen, 2021). Kategoriseringen som gjorts inför denna kvalitativa textanalys är att dela in de olika områden som skall analyseras i olika teman. I min analys kommer teman så som frånvarotimmar, undervisningspersonalens ansvar och gymnasiets storlek vara de huvudkategorier som undersöks. Dessa teman har jag själv valt att arbeta med utifrån handlingsplanernas innehåll. En kvalitativ textanalys skall vara systematiskt utförd och därmed underlättar det att kategorisera materialet som används i olika teman.

3.2.1 Datainsamlingsmetod

I min studie utgör gymnasiernas handlingsplaner de data som samlas in och analyseras. I studien inkluderas 10 handlingsplaner från gymnasier i Svenskfinland. De handlingsplaner som jag använt mig av har behandlat temat skolfrånvaro samt dess åtgärder som vidtas och strukturering av konkreta åtgärder. Handlingsplaner är dokument som skapar struktur och likvärdighet i arbetet med skolfrånvaro (Wilen, 2014). Med handlingsplaner vill man lyfta fram saker som skall åtgärdas. Via en handlingsplan lyfter man fram vad som skall göras, vem som skall sköta det samt när uppgiften skall skötas. Via dessa handlingsplaner för skolfrånvaro vill jag få en bredare inblick i hur gymnasierna i Svenskfinland arbetar med frånvaro samt hur arbetet kring frånvaron fördelas i det mångprofessionella teamet.

För att få tag på de data som behövdes, i detta fall handlingsplaner för skolfrånvaro för gymnasier i Svenskfinland med verksamhetsspråk svenska användes olika tillvägagångssätt. Det första tillvägagångssättet som jag använde mig av var att söka handlingsplaner öppet på nätet. Sju av handlingsplanerna hittades öppet på nätet. Samma sju handlingsplaner fanns antingen på gymnasiets nätsida eller inskriven i den lokala läroplanen. För att få tag på flera handlingsplaner beslöts det även att skickas epost till alla kvarstående gymnasiers rektorer. De tre resterande handlingsplanerna fick jag mig tilldelade av rektorerna. Allt som allt fick jag tillgång till tio handlingsplaner för analys. Eposten skickades ut under våren 2023 för att inleda analysen under sommaren och hösten 2023. Viktigt att tänka på då man väljer datainsamlingsmetod är bland annat det att forskningsfrågorna styr valet av metod. Orsaksförklaringen till det är att man undersöker skall besvara forskningsfrågorna (Fejes & Thornberg, 2019).

3.2.2 Urval och avgränsingar

I denna studie inkluderades finlandssvenska gymnasier med verksamhetsspråk svenska. Gymnasierna valdes ut från tabellen på Utbildningsstyrelsens sida. I tabellen på Utbildningsstyrelsens sida fanns 35 gymnasier med verksamhetsspråk svenska. Av dessa 35 gymnasier, inkluderades 34 gymnasier. Ett av gymnasierna exkluderades eftersom gymnasiet var ett aftonläroverk. Eftersom målgruppen på aftonläroverk är väldigt bred, valdes enbart de 34 resterande gymnasierna. Specifika kriterier för studien var enbart att verksamhetsspråket för gymnasiet skulle vara svenska och gymnasiet skulle vara beläget i Svenskfinland.

3.2.3 Genomförande

För att få reda på hur många gymnasier det finns i Svenskfinland valde jag ta upp Utbildningsstyrelsens sida. På utbildningsstyrelsens nätsida finns det en tabell över alla gymnasier i Svenskfinland. Totalt fanns det 35 gymnasier i tabellen med verksamhetsspråk svenska. Av de 35 gymnasier inkluderades alltså 34 gymnasier. Efter att jag fått reda på gymnasiernas mängd, inledde jag arbetet med att söka handlingsplanerna till en början öppet på nätet. För denna studie användes 10 handlingsplaner i sin helhet. Sju av handlingsplanerna hittades öppet på nätet, medan resterande tre handlingsplaner tilldelades åt mig via epost. Efter att sökt öppet på nätet, utan vidare resultat kontaktades gymnasiernas rektorer. Brevet åt rektorerna finns bifogat som bilaga 1. I eposten till rektorerna beskrev jag till vilket ändamål

handlingsplanerna används och vad syftet med min studie är. En del av rektorerna svarade på eposten inom kort, medan andra behövde påminnas. För att påminna skickade jag ut samma epost som under våren 2023 med samma innehåll förutom att som tillägg innehöll eposten även en kort påminnelse. Jag valde till en början att skicka e-post åt de rektorer som befann sig i Nyland och Egentliga Finland. Sammanlagt kontaktades då 17 gymnasium. Detta skedde under våren 2023. Av de 17 gymnasierna svarade enbart fyra rektorer. Av de handlingsplaner jag fått tilldelade åt mig var tio handlingsplaner öppet på nätet medan tre av handlingsplanerna blev tilldelade åt mig. Resterande 17 gymnasium kontaktades under hösten 2023, då besvarade enbart två rektor min epost.

Då jag fått handlingsplanerna tilldelade åt mig ögnade jag igenom dem fort för att sedan i ett senare skede göra en djupare analys utifrån forskningsfrågorna. Efter att jag ögnat igenom handlingsplanerna och gjort korta anteckningar i punktform inleddes kategoriseringen. Då kategoriseringen inleddes hade jag fokus på de här tre rubrikerna, frånvarotimmar, undervisningspersonalens ansvar och gymnasiets storlek. Utifrån de här rubrikerna hade jag lättare att dela in handlingsplanernas innehåll utifrån olika teman för att få svar på mina forskningsfrågor. För forskningsfråga ett behövde jag alla dessa rubriker, för att tänka på hur handlingsplaner för skolfrånvaro ser ut samt vad handlingsplanerna innehåller. Frånvarotimmarna behövdes för att kolla hurdana åtgärder skolan använder sig av för att bearbeta skolfrånvaro och detta tema behandlade forskningsfråga två. För forskningsfråga tre analyserades det mångprofessionella teamet som arbetar med skolfrånvaro. Genom att dela in handlingsplanernas innehåll i olika kategorier gjorde det lättare för mig att analysera planerna då jag hade ett tydligt fokusområde i gången. Efter att analyserna gjorts inledde jag själva arbetet med att besvara mina forskningsfrågor. I analyskedet använde jag mig enbart av anteckningar i punktform, som sedan skrevs i löpande text för varje enskilda forskningsfråga i resultaten. Detta sätt passade utmärkt inför den här analysen i och med att jag flera gånger läste igenom handlingsplanerna, gjorde anteckningar och till slut kunde besvara forskningsfrågorna i löpande text för att sedan i diskussionen kunna diskutera mina svar från analysen i relation till tidigare forskning.

3.3 Databearbetning och analys

För de handlingsplaner jag fått till mitt förfogande inleds en kvalitativ textanalys som ämnas besvara mina forskningsfrågor. Till en början då jag fått alla handlingsplaner tilldelade åt mig,

inledde jag arbetet genom att spara handlingsplanerna i en mapp på datorn för att lättare ha tillgång till dem. Efter att jag sparat dem på datorn kollade jag från vilka regioner jag fått handlingsplaner och inledde arbetet genom att kolla på gymnasiernas storlek, i och med att gymnasiernas storlek kan ha en betydelse för hur man konkret arbetar med skolfrånvaron. Efter att jag sett på gymnasiernas storlek, valde jag att dela in dem i tre kategorier. Kategorierna som användes var frånvarotimmar, undervisningspersonalens ansvar och gymnasiets storlek. De små gymnasierna har mellan 30 och 50 studeranden medan de gymnasier som jag klassar stora har omkring 300 till 400 studerande. Denna kategorisering gjordes på basis av att lättare kunna förstå åtgärderna för frånvaron i ett senare skede av studien.

Efter allt detta, inleddes själva analysen. Analysmetoden som jag använde mig av var en kvalitativ textanalys. Idén bakom en kvalitativ textanalys är att man går igenom materialet flera gånger och väljer ut det nödvändiga ur helheten. Kännetecknande för den kvalitativa analysen är även att hitta likheter och skillnader, vilket jag gjorde i ett tidigt skede i min analys (Braun & Clarke, 2006). För analysen valdes en induktiv ansats. I en induktiv ansats väljer du som analyserar själv teman och kategoriserar ditt data du fått åt dig (Hansen, m.fl. 2023).

Målet med analyserna av handlingsplanerna var att få en inblick i hur finlandssvenska gymnasier arbetar med frånvaro, samt hur det förebyggande arbete syns i handlingsplanerna. För att komma igång med analysen ögnade jag igenom de tio handlingsplanerna för att få en inblick i vad handlingsplaner egentligen innehåller. Relativt snabbt märkte jag att jag fått tilldelat åt mig både handlingsplaner och frånvarotrappor, men för att innehållet var det samma i både handlingsplaner och frånvarotrappor beslöt jag att enbart använda begreppet handlingsplan. Efter att jag ögnat igenom handlingsplanerna en gång började jag sammanfatta och kategorisera de olika faserna för frånvaro. De tio handlingsplanerna hade delat in arbetet kring frånvaron i tre till fyra faser. Enbart en av handlingsplanerna hade en fjärde fas, så den analyserades enbart ytligt. Efter att jag fått reda på de olika faserna, sammanfattade jag vilka åtgärder som användes vid vilken fas. Ganska fort märkte jag att alla handlingsplaner hade både samma tidpunkt då arbetet inleddes samt vilka åtgärder som sattes in. Dock fanns det skillnader, men de beskrivs mer i resultatkapitlet. Efter att jag fått det material som behövs för studien, skrev jag ner egna reflektioner för alla tio handlingsplaner. Egna reflektioner tog jag fasta på, bland annat genom att skriva ner frågor som jag eventuellt inte fick svar på via den egna analysen som sedan kan diskuteras i resultat- och metoddiskussionen.

3.4 Kvalitetsaspekter

Reliabilitet och validitet granskas olika beroende på kvalitativ eller kvantitativ forskning. Reliabilitet innebär tillförlitlighet och validitet giltighet (Tjora, 2012). Reliabilitet kan inte granskas ur ett kvantitativt perspektiv, där det gjorts till exempel flera mätningar under en period, utan utifrån en kvalitativ ansats ser man på reliabiliteten ur ett annorlunda perspektiv. Bland annat hur man gått tillväga för att få åt sig data samt hur man på ett begripligt sätt analyserat det. I en studie som utförs utifrån en kvalitativ ansats, arbetar du kontinuerligt med reliabilitet och validitet genom hela ditt arbete. I en kvalitativ analys används reliabilitet och validitet även i datainsamlingsmetoden samt analysen (Klingberg & Hallberg, 2021; Olsson & Sörensen, 2021). I all forskning som görs är det skäl att kolla upp reliabiliteten och validiteten. Det är skäl att urskilja på sina egna och forskarens åsikter då resultatet redovisas. Även dina egna åsikter skall beskrivas på ett sätt där läsaren tydligt kan se att det är din egen åsikt.

Reliabilitet handlar alltså om hur tillförlitligt, i min studie i detta fall analysen av handlingsplaner gjorts för att få svar på mina forskningsfrågor (Klingberg & Hallberg, 2021). Datainsamlingsmetoden analyseras även utifrån reliabiliteten. Var en kvalitativ textanalys ändamålsenlig för att få svar på forskningsfrågorna som ställts? För att en studie skall ha hög reliabilitet skall forskaren hålla sig till ämnet och resultaten skall vara samma under flera mätningar. I resultaten kan det vara skäl att beskriva hur dina egna åsikter och din position kan påverka analysens resultat (Tjora, 2012).

Validiteten i sin tur mäter hur trovärdigt resultatet kan vara. Får man de resultat som avses mätas i studien? I en kvalitativ forskning kan validiteten bevisas med hjälp av att hänvisa till aktuell och tidigare forskning. I kvalitativ forskning jämförs även ofta egna resultat med andras resultat, som kan ge en inblick i validiteten. Validiteten kan även granska hur noga vi undersökt det som avses undersökas (Hansen, m.fl.2023). I min studie märks den goda validiteten bland annat i det att jag gjort ett försök i att inkludera så många gymnasier i min studie som möjligt. 10 av 34 gymnasier är inte så många som jag önskat mig men dessa gymnasier var alla gymnasier jag kunde få med i min studie. Resultaten kommer även presenteras i relation till tidigare forskning, vilket jämför mina resultat med tidigare studiers resultat. Genom att hålla mig till mina forskningsfrågor och dess resultat, betraktas validiteten som god. För en god validitet bör forskaren beskriva noggrant resultaten samt metoden. Forskaren bör vara redo att redogöra för sina val av till exempel metod (Tjora, 2012).

3.5 Forskningsetiska aspekter

Varje studie som utförs bör noggrant granskas, det kan man göra via systematiska analyser och reflektion kring de etiska problem som kan uppstå i samband med forskning. Det är även viktigt att alla medverkanden i studien är medvetna om studiens syfte, upplägg samt vad det innebär att delta i studien (Olsson & Sörensen, 2021). I korthet innebär forskningsetik om hur man som forskare behandlar informanterna eller materialet samt vilka normer och värderingar som styr forskningen. Via de forskningsetiska aspekterna kan vi försäkra ömsesidig respekt mellan informanterna och forskaren. Etik som berör forskning, handlar i stor grad om forskarens relation till ämnet (Helgesson, 2015). I din studie bör du även tänka på sekretessen. Med sekretess avses det att man i studien inte kan identifiera deltagarna (Hansen, m.fl. 2023). För att inte bryta sekretessen, valde jag i min studie att dela in gymnasierna enligt studerandeantalet och inte enligt exempelvis orter.

Som forskare kan man se på de forskningsetiska problemen ur olika synvinklar. Två olika synvinklar som kan användas är bland annat interna och externa. Med interna och externa syftar man på om forskningen drivs på rätt sätt och om resultaten är pålitliga (Helgesson, 2015). De forskningsetiska aspekterna syns i min avhandling bland annat i det hur jag har valt att presentera mina resultat. För att inte avslöja ut enskilda skolor har jag valt att dela in gymnasierna i dess storlek. I resultaten kan förekomma indelningar i stora och små gymnasier. I min avhandling syftar jag på stora gymnasier då studerandeantalet är omkring 300 till 400 studerande medan små gymnasier har mellan 30 till 50 studerande.

4.Resultatredovisning

I detta kapitel kommer svaren till de ställda forskningsfrågorna presenteras. Resultaten kommer presenteras i kronologisk ordning, från forskningsfråga ett till forskningsfråga tre. Resultaten kommer presenteras konkret och datanära, vilket innebär att resultaten kommer beskrivas så som de är och anknytningen till forskning kommer att diskuteras mer i diskussionkapitlet. Mina egna resultat för studien, kommer vara i fokus.

4.1 Hur ser handlingsplanerna för skolfrånvaro ut i finlandssvenska gymnasier?

Den första forskningsfrågans mål var att ta reda på i vilken omfattning gymnasier i Svenskfinland har handlingsplaner för skolfrånvaro. Handlingsplaner för skolfrånvaro är offentliga dokument som kan hittas på kommunens/stadens hemsida eller på skolornas slutna sidor, så som till exempel Wilma.

I min studie inkluderades 34 gymnasier som finns belägna i Svenskfinland och har som verksamhetsspråk svenska. Av de 34 gymnasierna har tio gymnasier handlingsplaner för skolfrånvaro som jag fått tag på. Två av tio gymnasier hade frånvarotrappor medan resterande åtta gymnasier hade handlingsplaner för skolfrånvaro. en del kallades frånvarotrappor medan andra handlingsplaner. Innehållet var till en stor del samma under både namnet handlingsplan och frånvarotrappa, så för tydlighetens skull kommer jag enbart i resultatredovisningen att använda begreppet handlingsplan. Handlingsplanerna som analyserades var ca.1–2 sidor långa och varierade från att vara i löpande text, tabellform eller punktform. Nio av tio handlingsplaner hade texten i punktform-och i olika rutfält beroende på frånvarons mängd. Enbart en av handlingsplanerna hade handlingsplanen i löpande text beskrivet. En av handlingsplanerna hade även ett skilt dokument som kallades bilaga med en tabell för undervisningspersonalen. I tabellen fanns kortfattat det som stod i löpande text i handlingsplanen. De skillnader som jag lade märke till mellan frånvarotrappor och handlingsplaner var främst att handlingsplanerna beskriver tydligare och mer konkret själva åtgärderna som bör göras då frånvaron uppstår. Därför inkluderades även frånvarotrapporna i min studie. Detta visar att en stor del av gymnasierna i Svenskfinland har en handlingsplan för skolfrånvaro eller åtminstone har en åtanke att göra en utifrån sina frånvarotrappor.

Om vi ser till gymnasiernas storlek varierad inte handlingsplanernas innehåll i någon större utsträckning på basen av skolans storlek. Längden samt i vilken form texten i handlingsplanen var skriven var densamma för både små och stora gymnasier. Det som dock kunde märkas var att i större skolor där det finns mellan 200 och 300 studerande beskrevs åtgärderna noggrannare än i mindre gymnasier där elevantalet ligger på 30 till 50 studerande per årskurs. Även det hur många som tillhörde mångprofessionella teamet varierade bland mindre och större gymnasier. Det som även märktes i en av handlingsplanerna, som hade ett större studerandeantal var att grupphandledaren även skulle kolla att studerande meddelat Folkpensionsanstalten för justering av studiestödet. Justeringen skulle göras då studerande varit frånvarande 90 lektioner.

4.2 Vilka åtgärder använder sig gymnasierna av för att förebygga och ingripa vid skolfrånvaro?

För forskningsfråga två användes handlingsplanerna för skolfrånvaro som underlag för analysen. I en handlingsplan vore det önskvärt att se arbetet ända från förebyggande arbete till ingripande i frånvaron. Enbart två av tio handlingsplaner hade utskrivet hur de arbetar förebyggande fastän förebyggande arbete är ett av det mest effektiva sätten att minska och undvika skolfrånvaro. De resterande åtta handlingsplanerna inledde arbetet antingen då den studerande varit frånvarande 1–3 gånger från en och samma kurs, eller då studerande varit frånvarande sammanlagt 30 lektioner. En av handlingsplanerna var ett undantag, där arbetet inleddes först vid 50 lektioner frånvaro.

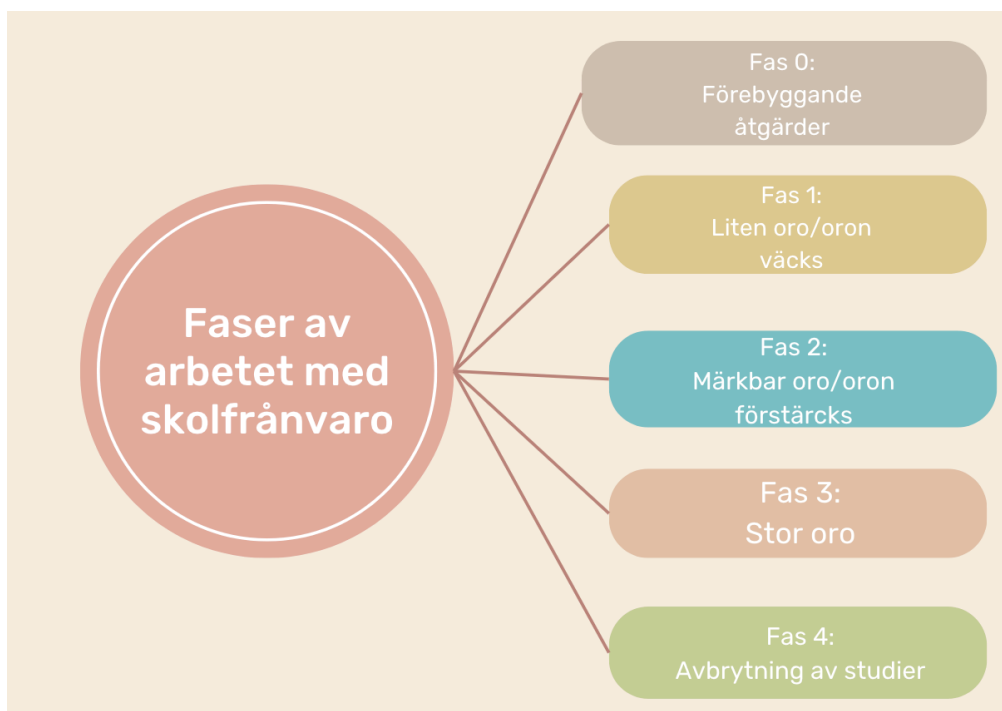
Utifrån de tio handlingsplaner jag fått tag på och analyserat, delas skolfrånvaron in i olika faser. Redan i början av analys skedet märkte jag att de flesta gymnasierna hade gemensamma tidpunkter då arbetet bör inledas. Enbart en av handlingsplanerna hade tagit fasta på frånvaron även vid 70 lektioner, medan de andra hade 50 lektioner och sedan vid 90 lektioner. En av handlingsplanerna poängterade studerandes ålder. Studerande blir myndiga under studierna i gymnasiet, vilket leder till att ett av gymnasierna valt att enbart kontakta hemmet vid frånvaro för studerande under 18år.

I alla tio handlingsplaner delades arbete kring frånvaro in i olika faser. Faserna bestäms utifrån frånvarons mängd. Faserna som används i denna resultatredovisning är ursprungligen från handlingsplanerna. Utgående från handlingsplaner som analyserats, har kategoriseringen i olika faser gjorts. Kategorierna som kommer att användas är, förebyggande åtgärder, liten oro/oron

väcks, märkbar oro/oron förstärcks samt stor oro och avbrytning av studier. Det förebyggande arbetet räknas inte med i faserna, i och med att det är ett sätt att arbeta före frånvaron har uppstått. Förebyggande arbetet kommer dock att beskrivas som en skild fas då två av tio handlingsplaner hade utskrivet det förebyggande arbete.

Nedan en figur av de olika faserna i arbetet med skolfrånvaro. De fem olika faserna härstammar från handlingsplanerna som analyserades. Figuren beskriver de olika faserna från förebyggande åtgärder till sista faserna som är stor oro samt avbrytning av studier. Förebyggande åtgärder beskrevs enbart i två av handlingsplanerna men jag har valt att presentera den som en skild fas i och med att förebyggande arbete är en viktig del av själva arbetet med skolfrånvaro.

Figur 1: Denna figur visualiserar de olika faserna i arbetet med frånvaro

4.2.1 Förebyggande åtgärder

Att arbeta förebyggande är ett sätt att arbeta på för att frånvaron inte skall uppstå. Enbart två av tio handlingsplaner hade utskrivet hur de arbetar förebyggande. I de resterande åtta handlingsplanerna togs det upp vikten av att vara lyhörd direkt vid terminsstarten om vilka konsekvenser frånvaron har på studierna, men inga förebyggande åtgärder beskrevs ändå. I de två handlingsplaner som förebyggande åtgärderna beskrevs, var arbetsmetoderna bland annat *Må bra*, *KiVa-skola*, *regelbunden grupphandledning*, *en egen grupp för studerandevård*,

regelbunden uppföljning av studier samt att ingripa vid all slags frånvaro som metoder för att arbeta för att förebygga skolfrånvaro. De resterande åtta handlingsplanerna poängterade dock att de direkt från terminsstarten följer upp närvaron noga, för att kunna ingripa i tid då frånvaron uppstår. En av handlingsplanerna beskrev även vikten av samarbete mellan hem och skola för att lättare kunna ta itu med frånvaron då den uppstår. I en av handlingsplanerna togs det upp som uppdrag att direkt vid terminsstarten bilda goda relationer till hemmet för att bygga upp tilliten och även synliggöra konsekvenserna för frånvaro för vårdnadshavarna.

4.2.2 Fas 1: Liten oro/oron växer

Två av handlingsplanerna beskrev förebyggande åtgärder, medan de åtta resterande direkt började beskriva frånvaron från fas 1. Då eleven uppnår fas 1, har eleven varit frånvarande antingen 30 lektioner eller 1–3 lektioner från en och samma kurs. Sju av handlingsplanerna beskrev 30 lektioner i allmänhet, medan en av handlingsplanerna hade som regel att ingripa vid 1–3 lektionernas frånvaro från en och samma kurs.

Hur man startar upp och ingriper vid frånvaron då studerande varit frånvarande 30 lektioner hade alla tio handlingsplaner gemensamt. Det första man gör då eleven nått 30 lektioner frånvaro är att ämnesläraren eller grupphandledaren diskuterar med eleven. Vem som diskuterar med eleven varierade en aning bland handlingsplanerna. I åtta av tio handlingsplaner var det alltid grupphandledaren som tog itu med frånvaron och diskuterade med eleven. De resterande två handlingsplaner hade två alternativ, antingen ämnesläraren eller grupphandledaren. I de två handlingsplanerna stod inte utskrivet vilka kriterier det fanns för att grupphandledaren ledde diskussionen versus ämnesläraren. Via en diskussion med eleven vill lärarna ta fasta på orsakerna till frånvaron samt hurdana stödåtgärder som behövs sättas in för att minska på frånvaron. Två av tio handlingsplaner tog upp SRAS-blankett som fylls i och utifrån den läggs stödåtgärderna in. En SRAS-blankett är en enkät om skolvägran som fylls i tillsammans med eleven i skolan. Även vårdnadshavarna får fylla i en egen SRAS-blankett som sedan skickas in till skolan före ett mångprofessionellt möte. I åtta av handlingsplanerna stod det enbart att det finns blanketter på Wilma som fylls i. I samma åtta handlingsplaner beskrevs även orsaken till varför blanketterna fylls i på Wilma. Orsaksförklaringen var att alla som arbetar med elevens frånvaro och stödåtgärder har tillgång till Wilma, så det är behändigt att alla har tillgång till blanketten via en gemensam databas.

I de två handlingsplanerna som SRAS-blanketten fylls i ordnas även ett mångprofessionellt möte. I ett mångprofessionellt möte deltar den studerande, vårdnadshavarna, läraren och elevhälsopersonalen. Syftet med blanketten som fylls i är att det då finns till pappers studerandes behov samt för att kunna gå tillbaka och se över situationen. Hur de resterande åtta gymnasierna arbetade med att sammankalla det mångprofessionella teamet beskrevs inte noggrannare. Dock konsulterade alla tio gymnasier studerandevården vid 30 lektioners frånvaro. En ordentlig dokumentation krävs i alla handlingsplaner. Direkt då arbetet med frånvaron inleds, skall även den skriftliga dokumentationen inledas. Nio av handlingsplanerna var eniga om att vårdnadshavarna bör kontaktas angående frånvaron. En av handlingsplanerna tog upp att de enbart kontaktar vårdnadshavarna om studerande är minderårig.

4.2.3 Fas 2: Märkbar oro/oron förstärcks

Om frånvaron fortsätter fastän man satt in de behövda stödåtgärderna vid 30 lektioner frånvaro, har eleven uppnått en märkbar oro. Vid märkbar oro har eleven varit frånvarande 50 lektioner. Åtgärderna för frånvaron följer ganska samma riktlinjer som vid 30 lektioner men här bör senast läraren ingripa vid frånvaron. Med samma åtgärder syftar jag på att återigen inleda med att diskutera tillsammans med eleven vartefter man fyller i en ny blankett angående frånvaron. Alla tio handlingsplaner hänvisade studerande att i det här skede, då frånvaron uppnått 50 lektioner att söka hjälp från studerandevården. Via studerandevården kan den studerande få reda på vilka stödåtgärder utöver skolans stöd som finns att få. Vikten av diskussion tillsammans med eleven poängteras i alla handlingsplaner. Skolan erbjuder studerande ett möte samt begäran om en utredning av barnskyddet och studerandevårdstjänsterna. En av handlingsplanerna tar upp möjligheten att studerande inte infinner sig på det bestämda mötet. Om studerande inte infinner sig på mötet under den bestämda tidpunkten, har du rätt som lärare att direkt konsultera studerandevården. I alla handlingsplaner poängteras dock att vid 50 lektioner frånvaro skall studerandevården konsulteras för att få in behövliga stödåtgärder för den studerande. Du som lärare skall alltid uppmuntra eleverna att ta emot de stödåtgärder studerandevården kan erbjuda. Om skolfrånvaron fortfarande fortsätter efter att eleven fått hjälp från studerandevården samt då skolan gjort vad de kan, hjälper skolans åtgärder inte till. Då behövs ett sektorsövergripande samarbete införas. Sektorövergripande samarbete används i samma mening som ett mångprofessionellt möte.

4.2.4 Fas 3 och 4: Stor oro samt avbrytning av studier

Vid fas 3 i arbetet med frånvaro har studerande varit frånvarande 90 lektioner. Utifrån de handlingsplaner som analyserats är alla tio handlingsplaner av den åsikten att då en studerande varit frånvarande 90 lektioner och stödåtgärder satts in vid mindre frånvarotimmar, är skolans åtgärder otillräckliga. Då studerande varit frånvarande 90 lektioner sammankallar rektorn den studerande, vårdnadshavarna samt de andra professionella från det mångprofessionella teamet. Nio av handlingsplanerna inkluderar alltid vårdnadshavarna i arbetet kring skolfrånvaron, men en av handlingsplanerna inkluderade vårdnadshavarna enbart vid minderåriga studerande. I samma nio handlingsplaner poängterades vikten av att vårdnadshavarna är medvetna om processen angående arbetet kring skolfrånvaron. Det finns även den möjligheten att man från gymnasiets sida inte får kontakt med den frånvarande studerande. Vid situationer där man inte får tag på studerande, bör gymnasiet alltid vara i kontakt med studerandevården. Därefter kan studerandevården ge tips och råd hur gymnasiet skall gå tillväga. Ett annat alternativ är att studerandevården försöker få kontakt med den studerande. Alla tio handlingsplaner var eniga om att om man inte får kontakt med studerande eller studerande vägrar ta emot hjälpen som erbjuds, görs en barnskyddsanmälan. Utifrån barnskyddsanmälan kan en från elevhälsopersonalen väljas ut som stödperson för studeranden. I det skede, då frånvaron uppnår 90 lektioner, kommer även barnskyddet som en del av det mångprofessionella teamet.

I en av handlingsplanerna togs avbrytning av studier upp. Om avbrytning av studier är ett alternativ bör rektorn diskutera med studerande om det finns förutsättningar för fortsatta studier eller är avbrytning av studier den enda möjligheten. Grupphandledaren har rätt att hänvisa den studerande till andra studier, medan enbart rektorn får göra beslutet för avbrytning av studier. Genom att erbjuda avbrytning av studier ser man det som studerandes bästa alternativ.

4.3 Hur fördelas arbetet kring skolfrånvaro bland de professionella?

Det som framhävs tydligt i analysen av handlingsplanerna är att ingen arbetar ensam med frånvaron och dess åtgärder. I alla handlingsplaner har undervisningspersonalen ett mångprofessionellt team som stöd. I några av handlingsplanerna beskrivs det att läraren känner sig allt för överbelastad i dagens läge då det är så mycket att sköta utöver undervisningen. I alla handlingsplaner framhävs det att mycket av arbetet ligger på den enskilda ämneslärarens eller grupphandledarens ansvar i att upptäcka frånvaron. Varför ansvaret i en stor mån ligger på den enskilda ämnesläraren är för att om en studerande är frånvarande, skall det snarast

möjligast göras en anmärkning i Wilma och det gör den undervisande lärare. Alla handlingsplaner hade gemensamt att anmärkningen alltid skall vara outredd så vårdnadshavarna eller den studerande kvitterar den. Vårdnadshavarna kan antingen anmäla den studerande sjuk eller kvittera frånvaron. I och med att studerande på gymnasiet har olika lärare i olika ämnen bör alla lärare följa upp närvaron. Ifall frånvaron blir outredd skall skolan kontakta hemmet inom två dagar. Det varierade bland handlingsplanerna vem som skall kontakta hemmet. I fyra av handlingsplanerna var tyngdpunkten på grupphandledaren medan resterande sex handlingsplaner hade åsikten att all personal på skolan följer med studerandes närvaro och då frånvaron uppstår skall undervisande lärare kontakta hemmet. Om du som lärare har oro kring frånvaron, skall du direkt konsultera studerandevården. I en av handlingsplanerna togs det även upp att lärarna bör vara uppmärksamma på att en del vårdnadshavare enbart kvitterar frånvaron fastän det inte finns en orsak till frånvaron. Vilket i praktiken tyder på att du som vårdnadshavare understöder frånvaron genom att kvittera en frånvaro utan sakliga skäl. Detta gäller även om eleven är frånvarande enstaka lektioner från vissa kurser. Denna typ av frånvaro klassas som skolvägran om vårdnadshavarna enbart kvitterar frånvaron. I två av handlingsplanerna hade undervisningspersonalen en blankett som skulle fyllas i om de misstänker att vårdnadshavarna enbart kvitterar frånvaron. Efter att blanketten om skolvägran fyllts i, kan du som lärare tillsammans med vårdnadshavarna och eleven utreda orsakerna till frånvaron.

I och med det nya välfärdsområdet, görs en barnskyddsanmälan enligt områdets anvisningar. Här kan arbetet med skolfrånvaro se olika ut, beroende på kommun. Det som alla handlingsplaner och välfärdsområden har gemensamt är att det är ett mångprofessionellt team som arbetar med studerande som har hög skolfrånvaro. Efter att gymnasiet upptäckt en oro och gjort en barnskyddsanmälan, samlas det mångprofessionella teamet och diskuterar den studerandes situation. Till det mångprofessionella teamet hör bland annat skolpersonal, elevvårdspersonal, barnskyddet och socialen. Vem alla som inkluderas i mångprofessionella teamet beror på studerandes situation samt gymnasiets storlek. Hur frånvaron ser ut samt hurdana stödåtgärder studerande är i behov av. I alla handlingsplaner poängteras det tydligt hur stödåtgärderna skall sättas in enligt studerandes behov. Efter att barnskyddsanmälan gjorts och barnskyddet inleder arbetet samlas det mångprofessionella teamet och har ett sektorövergripande möte där stödåtgärderna diskuteras och läggs in. Under det sektorövergripande mötet kommer man även överens om hur studerandevårdens tjänster kommer ordnas.

I analysen av handlingsplanerna framhövdes gymnasiernas storlek i hur många personer var medverkande i arbetet kring skolfrånvaron. Alla handlingsplaner tog upp studerandevården som samarbetspartner men de gymnasier som ligger i större städer och har fler elever kunde även ha andra samarbetspartner som de samarbetar med. I de handlingsplaner som eventuellt inkluderades andra samarbetspartner, stod dock inte specificerat vilka dessa samarbetspartner är. En av handlingsplanerna nämnde ungdomsarbetarna som en samarbetspartner. En sak som förundrar mig är att ingen av tio handlingsplaner tog upp speciallärarens roll i arbetet med skolfrånvaron. Specialläraren är dock ändå och stöder ämnesundervisningen med sin specialpedagogiska kunskap och i grundskolans arbete med frånvaro inkluderas alltid specialläraren. För det mesta är det specialläraren som sammankallar mångprofessionella teamet till ett möte om klassläraren själv inte gör det. En spontan tanke är att specialläraren för gymnasiet är mer som stöd för inlärningssvårigheterna i och med att studerande på gymnasiet har en grupphandledare samt ämneslärare i diverse ämnen som kan ta fasta på skolfrånvaron.

5.Diskussion

I detta kapitel diskuteras studiens resultat i relation till tidigare forskning. Resultaten kommer diskuteras i sin helhet utifrån forskningsfrågorna och är uppdelade i två olika rubriker. Även den valda metoden och analysen kommer diskuteras. Avslutningsvis ges förslag på fortsatt forskning samt slutsatsen.

5.1 Resultatdiskussion

Övergripande syfte för denna avhandling var att ta reda på hur handlingsplaner för skolfrånvaro ser ut i finlandssvenska gymnasier samt hur och vem som inkluderas i arbetet kring skolfrånvaro. Resultaten tyder på att det finns handlingsplaner för skolfrånvaro i finlandssvenska gymnasier i en viss mån. I min studie fick jag tag på tio handlingsplaner. Gymnasier med verksamhetspråk svenska finns det 34 av i Svenskfinland. Jag fick tilldelat åt mig 10 handlingsplaner och det finns 35 gymnasier med verksamhetspråket svenska, varav jag valde att inkludera 34 av dem. Som mål då jag inledde skrivandet hade jag att få tilldelat cirka 20 handlingsplaner åt mig. Jag uppnådde inte målet, jag fick hälften mindre än förväntat. Jag funderade länge på vad orsakerna till det kunde bero på och kom fram till att jag kunde ha engagerat mig mer i arbetet för att få tilldelat åt mig fler handlingsplaner. Jag skickade enbart ut epost meddelanden. För att vara på den säkra sidan med att vet om gymnasierna har handlingsplaner eller inte för de gymnasier som inte besvarade eposten, kunde jag ha ringt. Orsaken till att jag sedan inte började ringa runt var för att jag ansåg jag fick en tillräckligt bred inblick i hur handlingsplanerna för skolfrånvaro ser ut och svar på mina forskningsfrågor. Inför fortsatt forskning skulle jag absolut ringa gymnasierna för att dubbelkolla och diskutera om de finns handlingsplaner för skolfrånvaro. Handlingsplanerna var eniga om när arbetet kring frånvaron inleds och hur man går tillväga för att vända frånvaro till ökad närvaro. Utifrån handlingsplanerna som analyserades framkom tydligt hur arbetet kring skolfrånvaro omfattar ett mångprofessionellt team fastän upptäckande av frånvaron i stort sett ligger på undervisningspersonalens ansvar. Resultaten kommer diskuteras utifrån två rubriker. *Arbetet kring skolfrånvaro i gymnasier i Svenskfinland* och *samverkans roll i arbetet kring skolfrånvaro*.

5.1.1 Arbete kring skolfrånvaro i gymnasier i Svenskfinland

Genom att undersöka i vilken utsträckning gymnasier i Svenskfinland har handlingsplaner för frånvaro och hur innehållet för dem ser ut hade jag möjlighet att se i vilken utsträckning gymnasier i Svenskfinland skriver fram sitt arbete för att minska på skolfrånvaro. Planen var till en början att dela in gymnasierna enligt regioner i resultatredovisningen men för att inte peka ut de olika gymnasierna i Svenskfinland beslöt jag mig för att istället beskriva resultaten utifrån gymnasiets storlek. De gymnasier som klassas som stora gymnasier har ungefär 300 till 400 studerande medan de mindre har mellan 30 till 40 studeranden. Detta beslut fattades utifrån att syftet med studien inte är att peka ut enskilda gymnasier.

Utifrån tidigare forskning arbetar i synnerhet amerikanska skolor utifrån olika interventionsprogram. I regel är interventionsprogrammen interventioner som sätts in då eleverna varit frånvarande en stor del av läsåret. Interventionernas längd och effekten av dem varierar. En del interventionsmetoder inkluderar hela familjen, vilket har visat en positiv effekt för att minska på skolfrånvaron. Dock visar fler studier inga långvariga effekter för att minska på skolfrånvaron då interventioner enbart läggs in under korta perioder. Detta är ett bevis på att de interventioner som läggs in skall vara noggrant planerade för den studerande samt att arbetet fortsätter på lång sikt (Keppens & Spruyt, 2020).

I de tio handlingsplaner som jag fått mig tilldelade och analyserat, kan man se att de följer upp frånvaron noggrant, då frånvaroarbetet delas in i olika faser. I relation till tidigare forskning kunde handlingsplaner visa positiva effekter för att minska på frånvaro i och med att de kontinuerligt följer upp studerandes frånvaro samt har ett tätt samarbete kring arbetet med frånvaro. Den grundläggande utbildningens personal kommer få fortbildning i hur man skall stärka skolnärvaron samt systematisk följa upp och ingripa vid skolfrånvaro. Även en ny webbplatslighet kommer finnas som stöd i arbetet. Kunde detta vara något för gymnasiet att ta i bruk också? Personligen anser jag att om det kommer ut en webbplats för grundläggande utbildningen kunde gymnasiet även ha nytta av den. Alla studerande som kommer till gymnasiet gör inte det för att de haft utmärkt betyg utan även sådana som eventuellt funderar vad de vill arbeta med i framtiden. Detta påstående stöder även Damlin (2022) där en del av iden bakom den utvidgade läroplikten var att få hemmasittare tillbaks till skolan. För elever som haft

kämpigt med att ta sig till skolan skulle eventuellt våga anta utmaningen att påbörja gymnasiestudier om studerande vet att det finns rätta stödåtgärder även för skolfrånvaro och studieteknik på gymnasiet i och med denna webbplatslighet (Utbildningsstyrelsen, 2023). Webbplatsligheten kommer att vara en fortsättning på projektet *Engagerande arbete i skolgemenskapen*. Webbplatsen kommer att vara tillgänglig från och med början av 2024. Syftet med projektet är att följa upp, arbeta förebyggande samt vid mån av möjlighet minska och ingripa vid skolfrånvaron. Varför jag tog upp detta i min diskussion var för att en sådan här webbplatslighet skulle även stöda arbetet med skolfrånvaro om gymnasiet inte ännu utarbetat en handlingsplan för skolfrånvaro. Webbplatsligheten kommer innehålla information, stödmaterial samt hur man stöder skolgången och arbetar förebyggande med skolfrånvaro. Även gymnasieelever kan vara i behov av stöd att hitta rätt studieteknik eller dylikt. Då kunde undervisningspersonalen använda sig av detta material, för att stöda studerande på bästa möjliga sätt.

Redan i inledningsskedet av analysen märkte jag skillnader i hur de olika gymnasierna valt att benämna sina handlingsplaner. En del kallades frånvarotrappor medan de andra kallades handlingsplaner, fastän innehållet var det samma i det stora hela. Dock beskriver handlingsplaner mer åtgärderna på djupet, medan frånvarotrappor finns till för att lärarna till exempel skall kunna se när arbetet bör inledas, vem man kan inkludera i arbetet med mera. Utifrån tidigare forskning är handlingsplaner sällsynt. Man utgår istället från olika interventionsprogram som läggs in för att stödja eleven. Utifrån de studier som jag stött på, är interventionerna korta och effektiva och sällan visat långvariga effekter. Orsaksförklaringen till det kan bero på att forskning tyder på att man skall arbeta förebyggande, effektivt och långvarigt med frånvaro, annars uppnår man inte den önskvärda effekten (Strömbeck m.fl., 2021). Kännetecknande för interventioner är även det att man lägger in dem då eleven varit frånvarande en längre tid. Med en längre tid syftar jag på från sex veckor och uppåt. De handlingsplaner som jag inkluderat i min studie, vill däremot ingripa i frånvaron i tillräckligt god tid, för att frånvaron inte skall bli så lång eller problematisk. De handlingsplaner jag fått tilldelade åt mig, inleddes arbetet vid 30 lektioner frånvaro. En av handlingsplanerna hade fördelat det så, att studerande fick vara frånvarande en till tre lektioner från en och samma kurs, före man ingriper. För en studerande som varit frånvarande 30 lektioner som helhet, har gått miste om en hel del. Personligen anser jag att man eventuellt borde som lärare ingripa i ett lite tidigare skede, för att den studerande skall hinna ikapp med sina studier. Åtgärderna för 30 lektioners frånvaro var dessutom enbart diskussion med eleven till en början. Det som glädjer

mig är att den studerandes egna röst skall bli hörd genom hela processen. Det märks tydligt utifrån handlingsplanerna hur man med arbetet vill elevens bästa. Studerande samt familjen inkluderas väl i arbetet. Som tidigare forskning tyder på, är skolfrånvaro ett problem som drabbar hela familjen och syns tydligt i deras vardag (Gren Landell, 2018).

Handlingsplanerna som analyserades hade väldigt lika tankar om hur gå tillväga då frånvaron uppstår. Dock är det förvånansvärt att man vid 30 lektioner och 50 lektioner inte ingriper ordentligt vid frånvaron. Man bör ingripa och lägga in stödåtgärder senast vid 50 lektioner, men då är frånvaron redan ganska stor. Ett av gymnasierna tog lärarna redan en diskussion vid 1–3 gånger frånvarande på samma kurs. Personligen anser jag det är bra, för i gymnasiet har du 90 minuters lektioner vilket innebär att du hinner gå igenom väldigt mycket stoff under den tiden. Även det att från första början tydliggöra konsekvenserna för frånvaron är viktig. Studerande ser eventuellt inte på de långsiktiga konsekvenserna som frånvaron kan medföra. I de handlingsplaner som analyserades, fanns det färdiga blanketter att fylla i, så alla har samma blankett som fylls i. Detta stärker jämlikheten i arbetet kring skolfrånvaro. Dock är jag fundersam kring vad jag tycker om avbrytning av studier. Är det så att gymnasiet exkluderat den studerande från undervisningen så hen inte klarat av den eller är det studerande själv som orsakat den höga frånvaron? I och med den nya gymnasiereformen skall alla studerande söka en studieplats efter grundskolan, vilket innebär att gymnasiet eventuellt får flera studeranden som vill prova på och se om det är någonting som passar dem och de klarar av det. Då är det väldigt viktigt att man även i gymnasiet ger möjligheten för studerande att följa sin egna lärtig utifrån sina egna förutsättningar (Glug för gymnasiet, 2019).

Utifrån en studie gjord av Keppens (2023) spelar tidpunkten för frånvaron en avgörande roll för gymnasiestuderande. I handlingsplanerna togs det inte fasta på tidpunkten för frånvaron, utan enbart frånvaron i sin helhet vilket var intressant. Det beskrevs inte heller i handlingsplanerna på hur lång tid till exempel 30 lektioner frånvaro kunde fördelas före man som lärare har skyldigheten att ingripa. Förebyggande arbete syntes i två av tio handlingsplaner. De förebyggande arbete som handlingsplanerna beskrev var aktiviteter som gjordes vid terminsstarten.

En intressant aspekt som en av tio handlingsplaner tog upp var att de hade beviljats en extra resurs under åren 2019–2020 som arbetade med problematisk skolfrånvaro. Varför jag tog fasta på den aspekten var för att denna resurs hade beviljats till ett litet gymnasium, där det är cirka 30–50 studerande per årskurs. Den egna tanken är att mindre gymnasier blir åsidosatta men här

är ett konkret exempel på att vi ibland behöver sätta åt sidan våra antaganden för att kunna inse att även mindre gymnasier tilldelas välbehövliga resurser. En ny grej för mig var även en sådan grej som en av handlingsplanerna tog upp. Nämligen att ungdomsarbetet inkluderas i arbetet kring skolfrånvaro. Det blir allt vanligare att även gymnasier använder sig av skolcoacher etc. som stöd för studerandes vardag.

I tidigare forskning har jag sett både likheter och olikheter jämför med handlingsplanerna för gymnasiet. I bland annat Keppens (2023) forskning vill man poängtera det förebyggande arbete genom att direkt vid terminsstarten ge goda förutsättningar för nya studerande. Gymnasiet hade likheter angående handlingsplanerna i den mån att två av tio handlingsplanerna arbetade förebyggande. En av största skillnaderna mellan handlingsplanerna och den tidigare forskningen är i vilket skede man ingriper. Handlingsplanerna hade diskussion med eleven vid 30 lektioner frånvarande, medan till exempel studier utförda i USA har haft studerande frånvarande från och till flera månader innan man ingriper i frånvaron. Tidigare forskning poängterar även mycket hur arbetet med skolfrånvaro skall inkludera hela familjen, medan handlingsplanerna mer tar fasta på det mångprofessionella teamet som läraren har runt omkring sig (Strömbeck m.fl., 2021). Utifrån de projekt som man i dagens läge utför vill man arbeta på lite olika sätt. Koulupoissaolo är ett projekt som tar fasta och hjälper elever som redan bildat hög frånvaro åt sig medan INSA= *International Network for School Attendance* vill arbeta för att främja närvaron (Koulupoissaolo, 2019; INSA, u.å.). Även i de flesta utförda studierna tar man fasta på studerande samt dess negativa konsekvenser av frånvaron för studerande (Thomas m.fl., 2011; Keppens & Spruyt 2020)

Avslutningsvis vill jag poängtera att av alla de tio handlingsplaner jag fått tilldelat åt mig finns det tydligt och konkret beskrivet hur man skall inleda sitt arbete som grupphandledare eller ämneslärare då frånvaron uppstår. Även det att man i ett tätt samarbete med andra professionella samarbetar och hänvisar med låg tröskel studerande att söka hjälp från studerandevården med tanke på studerandes framtid glädjer. I elevvårdslagen beskrivs studerandes rätt till elevhälsa och att elevhälsan skall vara en tillgång för studerande (Elevvårdslagen, 1§,1287,2013). Alla handlingsplaner poängterade även det att det fylls i olika blanketter i samband med möten med eleven samt vid sektorövergripande möten, så alla inblandade kan gå och läsa den studerandes situation samt för att det skall finnas nedskrivet som bevis. Utifrån handlingsplanerna får man ett intryck av att studerandevårdstjänsterna är som en tillgång för eleverna, vilket inte är självklart i alla kommuner.

5.1.2 Mångprofessionella samarbetets roll i arbetet med skolfrånvaro

I alla tio handlingsplaner som analyserades beskrevs ett mångprofessionellt team. Till det mångprofessionella teamet hör bland annat lärare, rektor, vårdnadshavaren samt de olika personerna från studerandevården. Studerandevården bör fungera som en tillgång för studerande, och utifrån de handlingsplaner som analyserades verkade studerandevårdstjänsterna vara tillgängliga för studerande samt för lärare att ta kontakt vid behov. Institutet för hälsa och välfärd följer upp tillgången till studerandevårdstjänsterna med jämna mellanrum. Enkätstudien som utfördes 2020 tyder på att tillgången till studerandevårdstjänster ökat i en positiv riktning. Under hösten, i synnerhet då en ny termin började fick man läsa bland annat på Svenska Yle och i tidningen Läraren om allt fler studerande som har det svårt att ta sig till skolan samt deras behov av hjälp. De beskrev sina situationer som svåra, i och med att de inte fått den hjälp de behövt, i tillräckligt god tid. Det nya välfärdsområdet påverkade även studerandevårdens tjänster. I alla handlingsplaner som analyserades, kontaktades studerandevården i god tid. Ett nytt välfärdsområde försämrade tillgången till studerandevårdens tjänster, enligt undervisningspersonalen. Undervisningspersonalen har det allt svårare att få kontakt med studerandevården (Fagerholm, 2023).

Det som tydligt framkommer i analysen av handlingsplaner är att ingen arbetar ensam med skolfrånvaron. För att studerande skall få rätta stödåtgärder behövs ett mångprofessionellt team som stöd. Det som dock förvånar mig är att varken i de tidigare studier som inkluderats eller i handlingsplanerna beskrevs speciallärares roll i arbetet kring skolfrånvaro. Det beskrevs enbart i allmänhet om undervisningspersonalen. På utbildningsstyrelsens sidor beskrivs det i allmänhet om att studerande skall få de stöd som behövs för sina studier samt att det görs i samarbete mellan undervisningspersonalen (Utbildningsstyrelsen, 2021; Glug för gymnasiet, 2021). I alla tio handlingsplaner var studerandevården bland de första som kontaktades då frånvaron uppstod. En av lärarnas viktigaste uppgift då de inledde arbetet med frånvaron var att synliggöra vilka tjänster och stöd studerandevården har att erbjuda. Trots allt ligger ett stort ansvar på gruppHandledaren och ämneslärarna för att följa med studerandes närvaro för att kunna ingripa då studerande varit frånvarande 30 lektioner. Om jag ser tillbaka på min egna gymnasietid kan jag tänka mig det kan vara svårt för ämneslärare och gruppHandledare att följa med enskilda studerandes närvaro, om programmet inte meddelar då studerande uppnått 30 frånvarolektioner. Dock hade alla handlingsplaner som regel att kontakta vårdnadshavarna då

frånvaron uppstår, förutom den ena handlingsplanen som enbart kontaktade vårdnadshavarna om den studerande är minderårig. I en av handlingsplanerna var de dock uppmärksamma och poängterade att en del vårdnadshavare kan kvitteraden outhärdligt frånvaron fastän det inte finns ett vägande skäl för att studerande varit frånvarande. Men detta tog enbart en av tio handlingsplaner upp vilket förvånar mig en del. Samma handlingsplan tog fasta på den aspekten att då vårdnadshavarna enbart kvitterar frånvaron klassas frånvaron egentligen som skolvägran. Utifrån mina egna analyser kan vårdnadshavare för studerande på gymnasiet anse att de är tillräckligt gamla för att själva ansvara över sina studier och därför kvitterar frånvaron utan särskilda skäl. Tidigare forskning angående samverkans roll i arbetet kring skolfrånvaro, poängterar vikten av det mångprofessionella samarbetet. Varför samverkan bland de olika professionella poängteras i så hög grad är för att de olika aktörerna i det mångprofessionella teamet har egna områden som de är proffs på.

För att studerande skall få stödåtgärder som ökar studerandes närvaro på långsikt kräver fler olika åtgärder. I tidigare forskning poängteras även vikten att arbeta mer långsiktigt med frånvaro, än att lägga in korta interventionsprogram som inte visar den önskvärda effekten på långsikt. De interventioner som visar positiva effekter på långsikt, har varit interventioner som inkluderar både studerande samt hela den studerandes familj. Frånvaro är ett fenomen som inte enbart drabbar den studerande, utan hela familjen (Cook m.fl., 2017; Ek m.fl., 2017). Dock bevisar Ek m.fl. (2017) studie att samverkan i ett mångprofessionellt team emellertid kan kännas svårt och vara tidskrävande. Alla aktörer som deltar i ett möte där hela mångprofessionella teamet samlas, har alla olika kunskaper och syn på frånvaron vilket också kan skapa konflikter. De tio handlingsplaner som jag analyserat, anser jag att har ett tydligt system på hur de samarbetar till exempel med studerandevårdens personal. De olika aktörerna som deltar i arbetet, vet vad som förväntas av dem och på så sätt kan konflikter undvikas. I en av handlingsplanerna togs ungdomsarbetare upp som en del av det mångprofessionella teamet i arbetet kring skolfrånvaro.

Utifrån tidigare forskning är samarbete kring skolfrånvaro en faktor som påverkar hur väl arbetet lyckas. Ingen kan klara av arbetet ensam, vilket innebär att det sektorövergripande samarbete behövs. Att skolan sätter upp gemensamma mål spelar en central roll för att arbetet skall lyckas (Ramberg m.fl., 2018). Inom den grundläggande utbildningen är trestegsstödet en stödform som alla studerande har rätt till. I gymnasiet har de studerande i enlighet med gymnasielagen rätt att få de stöd hen behöver. Det kan handla om specialundervisning eller övrigt stöd. Ett tätt samarbete bland undervisningspersonalen skall resultera i det att studerande

får de stöd som de behöver. Trestegsstödet är en form av stödform som byggs upp i samarbete med undervisningspersonalen, studerande samt studerandes vårdandshavare, studerandevården samt utomstående sakkuniga vid behov (Utbildningsstyrelsen, 2023). Men är trestegsstödet riktat mer till studerande med inlärningssvårigheter eller är det finns det lika mycket stöd att få om man är frånvarande på grund av skolfrånvaro?

Forskning tyder även på att läraren har det lättare att ingripa i frånvaron då de har ett konkret material att utgå från samt hänvisa till om det skulle ske oklarheter. Trots allt, ansåg flera rektorer att skolfrånvaro är ett viktigt ämne att läsa mer om och ett ämne som borde få mer fokus i själva skolvardagen (Keppens, 2023). Via förebyggande åtgärder, kunde man få ett naturligt sätt att arbeta med skolfrånvaro. I de två handlingsplaner som hade förebyggande åtgärder beskrivna, arbetade utifrån olika program. Genom att inkludera studerandevården redan i förebyggande arbete kunde göra tröskeln lägre för att kontakt personalen inom studerandevården. I den bakom ett samarbete tillsammans med studerandevården är att arbeta på ett förebyggande sätt, samt inkludera kurator-och psykologtjänster i förebyggande arbetet (Elevvårdslagen, 1§,1287, 2013). Man sänker tröskeln genom att studerande och studerandevården har en möjlighet att diskutera och samarbeta, utan att orsaken bakom samarbetet är något problem.

Utifrån mina analyser av de tio handlingsplanerna kan jag starkt rekommendera handlingsplaner för skolfrånvaro, även på gymnasiet. I synnerhet i detta fall då eleverna är tvungna att söka sig vidare efter grundskolan. En aspekt som jag började tänka på är att då studerande mitt under gymnasiestudierna fyller 18-år, kan hen ta och avbryta studierna i och med att studerande inte är skolpliktiga längre. Vad gör vi då? För att alla studerande skall trivas, behövs gemensamma riktlinjer som alla följer. Riktlinjerna skall såväl undervisningspersonalen som studerande följa. I en ideal värld skulle man arbeta så bra förebyggande att handlingsplaner för skolfrånvaro inte skulle behövas för skolfrånvaron blir aldrig så hög.

5.2 Metoddiskussion

Utifrån de syfte och forskningsfrågor som ställts, valdes en kvalitativ metod. En kvalitativ metod passade bra för denna typ av studie, i och med att man i kvalitativa studier vill fördjupa sig i det valda temat, i detta fall skolfrånvaro och handlingsplaner. Grovt sagt kan den kvalitativa analysen delas in i tre syften (Braun & Clarke, 2006). Ett av syften kan vara att enbart analysera fenomenet på ytan men även att försöka förstå skillnader i de olika resultaten av en studie. Även att skapa teorier om det som studeras, kan vara ett syfte inom kvalitativ forskning. Inom den kvalitativa analysen finns olika analysmodeller. De analysmodeller som jag främst använt mig av i min studie är kategorisering och tolkning. Med kategorisering syftar man på att man delar in materialet i olika kategorier som sedan analyseras om jämförs och sedan sammanfattas till ett resultat. Via tolkningen kunde jag däremot sedan reflektera kring vad handlingsplanerna säger jämfört med mina egna åsikter samt tidigare forskning säger (Fejes & Thornberg, 2019). Nu hade jag fått tilldelat åt mig relativt få handlingsplaner. Enbart 10 handlingsplaner så att kategorisera och tolka gick behändigt, så långt materialet som analyserades var en vettig mängd, i detta fall enbart 10 handlingsplaner.

För denna studie valdes en kvalitativ textanalys som metod. Kvalitativa textanalysens mål är att undersöka skriftliga texter och dokument som analyseras i mindre delar (Fejes & Thornberg, 2019). Med en kvalitativ textanalys vill man som läsare läsa, förstå och skapa mening ur texten. I denna avhandling var målet att se på handlingsplaner ur ett allmänt perspektiv, samt mer på djupet hur skolorna arbetar med själva skolfrånvaron. En kvalitativ textanalys gjorde detta möjligt. Trots allt anser jag att mycket av innehållet i handlingsplanerna var kvantitativt. Det som gjorde grunden för arbetet var egentligen kvantitativt data, så som frånvarotimmarnas mängd. Hur arbetet såg ut, berodde på frånvarons mängd. Utifrån det kvantitativa datat, i detta fall frånvarotimmarnas mängd säger en läsare ingenting om var och vems problemet är. Via en kvalitativ textanalys hade jag som forskare möjligheten att med öppenhet analysera handlingsplanerna. Dock hade jag få att analysera och jämföra, men jag inledde arbetet genom att se på varje enskild handlingsplan, utan att döma och utan förväntningar. En av utmaningarna med en kvalitativ analys kan vara att man får en för stor mängd data åt sig, och det kan vara svårt att skapa mening i den mängden data man fått tilldelad åt sig (Fejes & Thornberg, 2019).

För att en forskning skall ha en god trovärdighet bör forskaren ha en neutral roll som inte kan inverka på resultatet. I detta fall anser jag att jag i min studie kunnat inta en neutral roll, då jag inte tidigare stött på handlingsplaner för skolfrånvaro på gymnasiet. Att jag i min studie valde att presentera resultatet på ett annat sätt än det som jag först tänkt, tyder på en god trovärdighet. Ändringen gjordes i det skede då jag märkte att jag enbart fått tilldelat åt mig 10 handlingsplaner. Tanken var att dela upp resultaten enligt regioner, men för att inte hänga ut enskilda skolor valde jag att dela in resultaten utifrån gymnasiets storlek. (Hansen m.fl., 2023). I min studie hade jag valt att i resultatdiskussionen knyta an mina resultat från analysen med tidigare forskning. Det finns en del likheter och skillnader i tidigare forskning och mina analysers resultat. För att få en bredare inblick i tidigare forskning kunde jag eventuellt ha haft mer förankning till tidigare forskning och mer varierande forskare.

Avslutningsvis vill jag lyfta fram några nackdelar med valet av metoden. Jag hade en del frågor och förkortningar jag förundrade mig över kring handlingsplanerna, bland annat förkortningar om blanketter som ska fyllas i. För att få svar på vad dessa förkortningar innebär, hade jag kunnat välja en intervjustudie som metod. Via en intervjustudie hade jag direkt fått svar på frågor. Intervjuer kunde trots allt även begränsa min analys. Med att begränsa min analys syftar jag på att utifrån vad den intervjuade har för åsikter om arbetet kring frånvaro samt om frånvaro överlag kan avspeglas i svaret. Förförståelse och åsikter kan vara både en tillgång och en sak som sätter stop för nytänk (Fejes & Thornberg 2019). Trots allt har syftet med forskningen uppnåtts och forskningsfrågorna besvarats. Att det finns begränsat med forskning angående skolfrånvaro än idag, kan även ha påverkat resultaten en del. Bland annat genom att de flesta studier som inkluderades var från andra länder än Norden samt att enbart 10 handlingsplaner användes som grund för analysen. Man kunde ha fått en bredare inblick i själva frånvaroarbetet, med en mer variation kring handlingsplanerna.

5.3 Slutsats och förslag till fortsatt forskning

Utifrån mina resultat från min studie vill jag ge några exempel på fortsatt forskning. Med tanke på fortsatt forskning kunde det vara intressant att undersöka handlingsplaner för gymnasiet mer på djupet och genom en intervjustudie gå mer in på hur skolorna praktiskt arbetar med sina handlingsplaner och i vilken mån handlingsplaner för gymnasiet används. I allmänhet vore det ju intressant att genom uppföljning av studerande med skolfrånvaro följa upp hur frånvaron minskar och om närvaron ökar utifrån handlingsplaner för skolfrånvaro. På detta sätt kunde vi få reda på om handlingsplaner är ett effektivt sätt för att minska på skolfrånvaron på gymnasiet.

Utgående från de syfte och forskningsfrågor som ställts för studien kan vi inse att handlingsplaner för skolfrånvaro finns en viss mån även för gymnasier. Handlingsplanernas innehåll är i stort sett den samma oberoende region och gymnasiets storlek. Handlingsplanerna ger tydliga och gemensamma riktlinjer för hur undervisningspersonalen skall gå tillväga då frånvaron uppstår. Skolans storlek och elevantal i sin tur påverkar hur arbetet fördelas i det mångprofessionella teamet. Med denna studie vill jag bidra för mer synlighet för skolfrånvaron i dagens läge. Skolfrånvaro finns i oändligt många former, orsaker likaså. Därför är det skäl att agera, så lång vi kan, men för att kunna agera behövs gemensamma riktlinjer för arbetet samt ett mångprofessionellt team som stöd. Sammanfattningsvis vill jag rekommendera handlingsplaner för skolfrånvaro i alla gymnasier i Svenskfinland oberoende språk. Skolfrånvaro kan bli allt mer aktuellt även i gymnasier i och med den utvidgade läroplikten och en handlingsplan för skolfrånvaro kunde vara ett förebyggande sätt att förbereda sig om frånvaron ökar av någon orsak.

6.Litteraturförteckning

Arvidsson, M. & Vesterberg, V. (2020). *En ojämlik skolplikt? Problematisering av skolfrånvaron i en decentraliserad skola*. Utbildning & Demokrati. Vol 29, NR 1.

<https://doi.org/10.48059/uod.v29i1.1134>

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*. Volume 3, 2006. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

Cook, P., Dodge, K., Gifford, E., Schulting, A. (2017). *A new program to prevent primary school absenteeism: Results of a pilot study in five schools*. *Children and Youth services Reviews*. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2017.09.017>

Damlin, I. (2022). Finlandssvenska lärarförbundet FSL, (5 september 2022). *Skolfrånvaro-ett komplext problem som kräver resurser*. <https://www.fsl.fi/pa-gang/ingers-inlagg/5892-skolfranvaro-ett-komplext-problem-som-kraver-resurser>

Ek, H., Isaksson, J., Rikard, E. (2017). *Professioner, makt och samverkan mellan myndigheter*. *Socialvetenskapliga tidskriften*. Vol 24 Nr 1. <https://doi.org/10.3384/SVT.2017.24.1.2402>

Fagerholm, M., (27 april 2023). *Läraren, Tålamodet tryter-stora brister i elevvården*. Nr 8.

Fleischer A-V. (2020). *Jag vill inte till skolan. Om problematisk skolfrånvaro hos barn och unga*.

Gren Landell, M., (2018). *Främja närvaro. Att förebygga frånvaro i skolan*. Natur & kultur.

Hansen, S-E., Aspors, J., Eklund, G., Wikman, T. (2023). *Att gestalta vetenskaplig text*. Författarna och Studentlitteratur.

Havik, T. & Magne Ingul, J. (2021). *How to Understand School Refusal*. Volume 6-2021. <https://doi.org/10.3389/feduc.2021.715177>

Heyne, D., Strömbeck, J., Alanko, K., Bergström, M., Ulriksen, R. (2020). *A Scoping Review of Constructs Measured Following Intervention for School Refusal: Are We Measuring Up?* *Frontiers in Psychology*. Volume 11-2020. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01744>

Heyne, D., Gren-Landell, M., Melvin, G., Gentle-Gitty, C. (2019). *Differentiation Between School Attendance Problems. Why and How?* Volume 26, Issue 1. <https://doi.org/10.1016/j.cbpra.2018.03.006>

Hjern, A., Berg, L., Rostila, M., Vinnerljung, B. (2013). *Barn som anhöriga: hur går det i skolan?* Författarna och Nationella kompetenscentrum anhöriga. Tryckeri Webbversion.

Immuaculata Nwakaego, A., Chinyeaka Ulho-Bethels, A., Okwudiri Nwosu, P. (2016). *Parents' and teachers' perceived strategies for reducing truancy among secondary school students: Implication for students' behaviour modification.* [10.3923/sscience.2016.3426.3433](https://doi.org/10.3923/sscience.2016.3426.3433)

Ingul, M.-I., och Nordahl, H.-M. (2013). *Anxiety as a risk factor for school absenteeism. What differentiates anxious school attenders from non-attenders?* *Annals of General Psychiatry* 12:25. <https://doi.org/10.1186/1744-859X-12-25>

International Network for School Attendance, INSA. (u.å.). Finland. <https://www.insa.network/finland>

Kearney, A.-C. (2008). *School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review.* *Clinical Psychology Review*. Volume 28, Issue 3. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2007.07.012>

Keppens, G. & Spruyt, B. (2020). *The impact of interventions to prevent truancy: A review of the research literature.* *Studies in Educational Evaluation*. Volume 65. <https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2020.100840>

Keppens, G. (2023). *School absenteeism and academic achievement: Does the timing of the absence matter?* *Learning and Instruction* 86 (2023) 101769. <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2023.101769>

Klingberg, G., & Hallberg, U. (2021). *Kvalitativa metoder helt enkelt!* Studentlitteratur.

Koulukunnossa. (u.å). <https://www.koulukunnossa.fi/se/back2school-se/>

Koulupoissaolo. (2021). *Forskningsprojekt om skolfrånvaro*.

<https://koulupoissaalo.fi/sv/startsidea/>

1287/2013. *Lag om elev- och studerandevård*.

<https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2013/20131287>

Lee, K., McMorris, B., Chih-Lin, C., Looman, W., Burns, M., Delaney, C. (2023). *Using data-driven analytics and ecological system theory to identify risk and protective factors for school absenteeism among secondary students*. *Journal of School Psychology* 98 (2023) 148-180.
<https://doi.org/10.1016/j.jsp.2023.03.002>

Ljungdahl, T. (2018). *En skola att länga till. Elever med omfattande skolfrånvaro*. Studentlitteratur.

Magelungen. (u.å.). *Hemmasittarprogrammet*.

<https://magelungen.com/behandlingsinsatser/hsp-hemmasittarprogram/>

Nationella centret för utbildningsutvärdering. Hämtad 25.11.2023 från <https://karvi.fi/sv/ncu/>

Ramberg, J., Brodin Låftman, S., Fransson, E., & Modin, B., (2018). *School effectiveness and truancy: a multilevel study of upper secondary schools in Stockholm*. *International Journal of Adolescence and Youth*. Department of Public Health Sciences, Stockholm University. DOI: 10.1080. <https://doi.org/10.1080/02673843.2018.1503085>

Riksförbundet Attention. *Vägen tillbaka*. <https://attention.se/om-oss/vara-projekt/vagen-tillbaka/>

Skolinspektionen. (u.å.). <https://www.skolinspektionen.se/>

Statens offentliga utredningar (2016). *Saknad! Uppmärksamma elevernas frånvaro och agera*. Stockholm. Hämtad 27.10 2023 från <https://www.regeringen.se/contentassets/77af60bb1e264076b19e879d53d5b58a/saknad-uppmärksamma-elevers-franvaro-och-agera-sou-201694.pdf>

Strömbeck, J., Palmer, R., Sundberg Lax, I., Fäldt, J., Karlberg, M., & Bergström, M. (2021). *Outcome of a Multi-modal CBT-based Treatment Program for Chronic School Refusal*. Sage journals. <https://doi.org/10.1177/2333794X211002952>

Svenska Yle, (5 september 2022). *Frånvaro 387 lektioner: "Jag hade behövt hjälp"*. <https://svenska.yle.fi/a/7-10020130>

Sjödén, K., & Gladh, M. (2018). *Saknad i skolan. En vägledning för lärare. Att arbeta tvärprofessionellt med hemmasittare*. Författaren och Gothia Fortbildning AB.

THL. (u.å). *Institutet för hälsa och välfärd*. <https://thl.fi/sv/web/thlfi-sv>

Thomas, J.M., Lemieux, C.M., Rhodes, J, L.F., & Ashbaugh Vlosky, D. (2011). *Early tru- ancy intervention: Results of an evaluation using a regression discontinuity design*. Children and Youth Service Reviews. Volume 33, Issue 9. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.03.021>

Tjora, A. (2012). *Från nyfikenhet till systematisk kunskap. Kvalitativ forskning i praktiken*. Studentlitteratur.

Olsson, H., & Sörensen, S. (2021). *Kvalitativa och kvantiativa perspektiv. Forskningsprocessen*. Upplaga 4. Liber.

Undervisnings-och kulturministeriet. (u.å). <https://okm.fi/sv/framsida>

Utbildningsstyrelsen. (2023). *Stöd för lärande och skolgång*. Hämtat 25.11.2023 från <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/grundlaggande-utbildning/stod-larande-och-skolgang>

Utbildningsstyrelsen. (2019). *Grunderna för gymnasiets läroplan*. (2019). Föreskrifter och anvisningar 2019 2:b.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/grunderna_for_gymnasiets_laroplan_2019.pdf

Van Eck, K., Johnson, S-R., Bettencourt, A., & Lindstrom Johnson, S. (2017). *How school climate rates to chronic absence: a multi-level later profile analysis*. Journal Of School Psychology. Volume 61. [10.1016/j.jsp.2016.10.001](https://doi.org/10.1016/j.jsp.2016.10.001)

Von Kugelegen, M. (2019). *Arbete med skolfrånvaro kräver evidensbaserade interventioner*. (23 april 2019). Psykologilehti. Hämtat 25.11.2023 från <https://psykologilehti.fi/arbete-med-skolfranvaro-kraver-evidensbaserade-interventioner/>

Wilen, J. (2014). Folkhälsan. *Handlingsplan vid skolfrånvaro-så här gör du. Tillbaka till framtiden. Metoder för att stärka skolnärvaro*. Hämtat 25.11.2023. https://www.folkhalsan.fi/globalassets/unga/professionella/skolfranvaro/fh_skolfranvaro_handlingsplan.pdf

Bilaga 1:

Hej!

Jag är Alexandra Lindroos och studerar till speciallärare på Åbo Akademi i Vasa. Ämnet för min pro gradu avhandling är skolfrånvaro. För att precisera ämnet, kommer jag att göra en kvalitativ textanalys av handlingsplaner för skolfrånvaro på andra stadiet. Syftet med avhandlingen är inte att jämföra olika handlingsplaner beroende på kommun, utan att se på hurdana handlingsplaner det finns och vad handlingsplanerna innehåller i relation till forskning om olika interventioner för skolfrånvaro. I min avhandling kommer jag att dela in gymnasierna i större regioner, och inga namn på gymnasierna kommer tas upp i själva avhandlingen. I avhandlingen framkommer således inga personuppgifter eller annan känslig data utan är en dokumentanalys av handlingsplaner.

Har ni på ert gymnasium en handlingsplan för skolfrånvaro som ni skulle vilja dela med er av för denna pro-gradu avhandling? Ni behöver inte göra någonting annat än till exempel bifoga handlingsplanen i ett mejl eller dela en länk om planen finns elektronisk tillgänglig, och så sköter jag resten.

Min handledare för avhandlingen är universitetslektor Heidi Hellstrand, Åbo Akademi, Vasa.
(heidi.hellstrand@abo.fi)

Tack på förhand!

Hälsningar: Alexandra Lindroos